

ખાલવાર્તા

ભાગ ચોથો

સંસ્કૃત

મિત્રભાઈ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઇટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૦૪૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ધાતવ્યતા

વિષય ૬-૧૩

બાલવાર્તા

ભાગ ચોથો

સંપાદક :

ગિનુભાઈ

બાલમંદિરમાં જે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ ચાલે છે તેમાં એક પ્રવૃત્તિ બાલસાહિત્ય તૈયાર કરવાની પણ છે.

આને અંગે મંદિરમાં શ્રી ૦ લીલાવતી જ્ઞેન 'વાર્તા' નામનું હસ્તલિખિત માસિક કાઢે છે. આમાં અમે બધાં વાર્તાઓ આપીએ છીએ. દર માસે પાંચસો પાનાં બહાર પડે છે.

બાલવાર્તાનો આ સંગ્રહ એ પાનામાંથી સંગ્રહો છે.

આપણી લોકવાર્તા, બાલવાર્તા તથા અંગ્રેજી, મરાઠી અને બંગાળી ભાષામાંની વાર્તાઓનો ગુજરાતી સંગ્રહ આ માસિકદ્વારા ચાલુ જ છે.

x x x x

અમદાવાદવાળા શ્રીયુત મણિભાઈ દલાલ બાલ-મંદિરમાં આવ્યા ને ગિજુભાઈને પૂછ્યું :

‘બાલવાર્તા ભાગ ૪ થો ક્યારે બહાર પાડશે ?’

ગિજુભાઈએ કહ્યું : ‘હમણાં બહાર પાડીએ. વસ્તુ તૈયાર છે પણ પૈસા નથી.’

મણિભાઈની ઉદારતાના પરિણામે આ ચોથો ભાગ અમે વાંચનારાઓ સમક્ષ મૂકી શકીએ છીએ.

શ્રી દક્ષિણામૂર્તિ
વિદ્યાર્થીભવન
ભાવનગર

નાનાભાઈ
નિયામક

અનુક્રમણિકા

—:૦:—

વાર્તા	પાનું
૧ સોનબાઈ ને ભંગીનો છોકરો.....	૧
૨ હબ્બમ અને બાંડો વાઘ	૭
૩ સમળી મા	૧૦
૪ બોલે તે બે ખાય	૧૪
૫ હો આંબાભાઈ	૧૬
૬ ભોળો ભટ	૨૨
૭ ઘટકાબ્ય ઘટકાબ્ય	૨૬
૮ ભણેલો ભટ	૨૯
૯ મોર અને ઢેલ	૩૨
૧૦ નગરશેઠની દીકરી અને ચોર	૩૫
૧૧ ડોશી અને ચાર દીકરા	૩૭
૧૨ ખોટું નગર	૪૦
૧૩ સોનબાઈ ને બગલો	૪૨
૧૪ પટેલ અને ચોર	૪૬
૧૫ ચાર ઉંઢરડીઓ	૪૯
૧૬ વાઢીલો કાગડો	૫૨

૧૭ ચક્રી ચક્રો૫૩
૧૮ સોનબાઈ ને બાવો૫૭
૧૯ મગર અને ગોવાળીઓ૬૧
૨૦ તડ તડ તુંબડી તડતડા૬૬
૨૧ રજો ગઢવી૭૧
૨૨ ફેરાણી જોઠાણી૭૬
૨૩ ઈ તો કડકી ને કડકી૭૮
૨૪ રંટિયો કહે હું રથેશરી૮૨

આલવાર્તા

[ભાગ ૪ થો]

સોનબાઈ ને ભંગીનો છોકરો

એક હતી રાજકુંવરી. એનું નામ સોનબાઈ. એને
એક ભાઈ. ભાઈએન રાજ તળાવની પાળે રમવા બાથ.

તળાવની પાળે પાર નહિ એટલા બધા મોર.
સોનબાઈને મોર બહુ ગમે. આખો દિ એની સાથે રમ્યા
જ કરે. એક બે ટાણાં ઘેર જમવા આવે.

સોનબાઈ મોરને રોજ નવરાવે, ઘોવરાવે, ખવરાવે, પીવરાવે ને મળ કરાવે. પછી મોર તો થનગન થનગન નાચે. ટીહુક ટીહુક ખેલે ને રૂપાળી કળા કરે.

તળાવની અંદર એક મહેલ હતો. એમાં એક છોકરો રહે. ભંગીનો. એને સોનબાઈ સાથે પરણવાનું મન થયું: ઘણાંઘણાં વાનાં કર્યાં પણ સોનબાઈ કહે મારે એની સાથે નથી પરણવું.

સોનબાઈ તો રાજકુંવરી. રૂપરૂપનો અવતાર. એવી કુંવરી કાંઈ ભૂંડા ડાચાવાળા ભંગિયાને તે પરણે ?

એક દિ સોનબાઈ મોર સાથે રમતી હતી. ત્યાં ભંગિયાનો છોકરો આવ્યો.

સોનબાઈનો ભાઈ ને ભંગિયાનો છોકરો જુગટું રમવા ખેડા. સોનબાઈએ તો ભાઈને ઘણો વાર્યો પણ માન્યો નહિ.

રમતાં રમતાં ભાઈ તો લૂગડાં હારી ગયો, ઘોડો હારી ગયો, તલવાર હારી ગયો ને છેવટે સોનબાઈને ય હારી ગયો.

સોનબાઈ તો ધૂશકે ધૂશકે રોવે. સોનબાઈ તો હીબકે હીબકાં ભરીને રોવે. ભાઈ ઘણો પસ્તાણો પણ કરે શું ?

ભંગિયાનો છોકરો કહે: ‘તારે ન પરણવું હોય તે કાંઈ નહિ. લે હું તળાવમાં કમળ થઈ જઈ છું. તું મને અડળે એટલે થયું. એટલે આપણે પરણ્યાં.’

સોનબાઈ કહે ટીક.

ભંગિયાનો છોકરો પાણીમાં પરચો ને કમળકુલ થઈ તરવા માંડ્યો.

સોનબાઈ તો અડવા ચાલી. પાણી કાંઠાબૂડ થયું પણ
કમળને અડાય નહિ.

સોનબાઈ ભાઈને કહે :

“કાંઠા કાંઠા સમાણું પાણી મારા વીરા
તોય કમળ પુલ આધું આધું નય છે.”

ભાઈ કહે જરાક આધી ના.

સોનબાઈ તો ગોઠણબૂડ પાણીમાં ગઈ. કમળપુલ
તો આવે ગયું ! સોનબાઈ કહે :

“ગોઠણ ગોઠણ સમાં પાણી મારા વીરા
તોય કમળ કુલ આધું આધું નય છે.”

સોનબાઈનો ભાઈ કહે : “હજી જરાક આધી જાને !”

સોનબાઈ તો કડ કડ સમા પાણીમાં ગઈ. કમળ
વળી આવે ગયું. સોનબાઈ :

“કડ કડ સમાં પાણી મારા વીરા
તોય કમળ પુલ આધું આધું નય છે.”

ભાઈ કહે : “હજી જરાક આધી જાને. હમણું આંખી
જઈશ.”

સોનબાઈ તો છાતીબૂડ પાણીમાં ગઈ. કમળ તો
આવે ને આવે. સોનબાઈ કહે :

“છાતી છાતી સમાં પાણી મારા વીરા
તોય કમળ કુલ આધું આધું નય છે.”

ભાઈ કહે : “હવે જરાક આધી જાને. હમણું આંખી
જઈશ.”

સોનબાઈ તો જરાક આઘી ગઈ ત્યાં ગળાબૂડ પાણી થયું. સોનબાઈ કહે :

“ ગળા ગળા સમાં પાણી મારા વીરા
તોય કમળ કુલ આધું આધું જાય છે. ”

“ જરાક હાથ લાંબો કર્ય, હમણાંજ આવી જશે.
હવે તો સાવ પાસે છે. ”

સોનબાઈ હાથ લાંબો કરવા જાય ત્યાં તો પાણીમાં
બૂડી ગઈ !

કમળ કુલમાંથી ભંગિયાનો છોકરો ધઈ ગયો ને
સોનબાઈને ઝાણે પાણીમાં ખેંચી લીધી.

સોનબાઈને ઈતો પાણી નીચેના મહેલમાં લઈ ગયો.
સોનબાઈને તો એની સાથે પરણવું પડ્યું. શું કરે ?

મહેલ તો રૂપાળો હતો. ખાવાની પીવાનીય કંઈ
ખોટ નહિ. પણ સોનબાઈને ઘડીએ ન સોરવે. ઈતો
એના મોર ને એનો ભાઈ સંભારી સંભારીને રાવે.

એક દિ સોનબાઈ અગાશીમાં ઉભી ઉભી રાતી હતી
ત્યાં અવાજ આવ્યો. કોક તળાવની પાળેથી બોલતું હતું.

“ સોનબાઈ બેની સોનબાઈ બેની
ઉને પાણીયે નવરાવતાં,
ટાડું પાણી પીવરાવતાં
ચૂરમું ચોળી ખવરાવતાં.

ફળીઆમાં ભાભી સાવરણે મારે,
પાણીઆરે જઈએ તો ખુબરે મારે,
પાસે જઈએ તો પાટુએ મારે
રસોડામાં જઈએ તો વેલણે મારે. ”

સોનબાઈ કહે : “આ તો મારા મોરનો અવાજ.
અહીં ક્યાંથી આવ્યો હશે ?”

ત્યાં તો મોર ફરી બોલ્યો.

“ સોનબાઈ બેની સોનબાઈ બેની,
બેને પાણીએ નવરાવતાં;
ટાટું પાણી પીવરાવતાં;
ચૂરમું ચોળી ખવરાવતાં.

ફળીઆમાં લાલી સાવરણે મારે
પાણીઆરે જઈએ તો બુજારે મારે
પાસે જઈએ તો પાટુએ મારે
રસોડામાં જઈએ તો વેલાયું મારે.”

સોનબાઈ કહે : “આ તો મારા મોર. કાઠેથી બોલે છે.”
સોનબાઈ તો ત્યાં જ બેઠી બેઠી બોલી :

“ શું કંઈ મોરલા શું કંઈ મોરલા,
ભાઈએ ભંગીને આપી;
ભંગી સૂપડ ગુંથાવે,
સૂપડ ગુંથતાં ન આવડે,
ભંગી સખ સોટા મારે.

મોર કહે : „ હું સોનબાઈ બેની બોલી ખરી.
સોનબાઈનેય દુઃખના દહાડા આવ્યા છે.”

ત્યાં તો સોનબાઈ ફરી બોલી :

“ શું કંઈ મોરલા શું કંઈ મોરલા
ભાઈએ ભંગીને પરણાવી;
ભંગી સૂપડ ગુંથાવે
ભંગી સખ સોટા મારે.”

મોર કહે: “નક્કી આ તો સોનખાઈ બેની. બીજી કોઈ નહિ. બેનીને આટલાં બધાં દુઃખ ! ચાલો આપણે રાજા પાસે જઈએ.”

રાજાને જઈને મોરે બધી વાત કરી.

રાજા કહે: હેં મારી સોનખાઈને આટલું બધું દુઃખ !

રાજાએ તો સિપાઈઓ બોલાવ્યા ને કીધું “જાઓ તળાવ આપું ઉલેચી નાંખો ને ભંગિયાના છોકરાને પકડીને લાવો.”

માણસો બધા મંડ્યા તે ઘડીકમાં બધું તળાવ ઉલેચી નાંખ્યું. ભંગિયાના છોકરાને મહેલમાંથી આણ્યો.

રાજાએ ભંગિયાના છોકરાને મારી નાંખ્યો. એના મહેલ બળાવી નાખ્યો ને સોનખાઈને પાછાં આણ્યાં.

સોનખાઈ તો એના મોરને ખૂબ ખૂબ મળ્યાં ને ખાધાં પીધાં ને રાજા કર્યાં.

હજમ અને ખાંડો વાઘ

એક હતો હજમ. હજમ અક્ષતલક્ષ્મીઓ.

એકવાર હજમ પરગામ ચાલ્યો. સાથે હજમ ભાઈની કોથળી તો હોય જના.

રસ્તામાં એક મોટું એવું રાત આવ્યું. હજમભાઈ તો રસ્તામાં ચાલ્યા જાય છે ત્યાં સામે એક વાઘ મળ્યો.

હજમભાઈ તો મુંઝાણા. તે કહે આ તો મુવા. વાઘ-ભાઈ કાંઈ મુકવાના છે ?

ત્યાં તો હજમને એક યુક્તિ સૂઝી.

વાઘ પાસે આવ્યો ત્યાં તો હજમભાઈએ રાડ ખાડીને કીધું :

“ આવી જા કુતરા, તારા તે શા ભાર છે. હવે તારા શા ભાર છે કે મારા હાથમાંથી સટકી જા. આ એકને તો પૂર્યો છે ને હવે તારો વારો.

વાઘ તો એને કુતરો કીધો એટલે એવો તો ખીજણો કે બસ.

એ તો છલંગ મારીને હજમ ઉપર ધસ્યો. ત્યાં તો હજમ ભાઈએ કોથળી કાઢીને વાઘના મોઢા આગળ ધરી.

વાઘે તો પોતાનું મોટું ભાળ્યું. વાઘને થયું કે નક્કી આ હજમડો કહે છે એ વાત સાચી. એકને તો પકડેલો દેખાય છે ને હવે જરૂર મનેય પકડવાનો !

વાઘ તો એવો ખડીનો કે ભાંચી પૂંછડી લેતોક ને ક્યાંનો ક્યાંઈ ભાગ્યો.

હજમે તો આરસી કોથળીમાં મૂકી ને ભાઈ આગળ ચાલ્યા.

રાત પડી.

એક મોટા વડ ઉપર હજારે રાતવાસો કર્યો. ડાળીએ કાથળી લટકાવીને નિરાંતે બેઠો.

ત્યાં તો વડ નીચે વાઘ ભેગા થવા માંડ્યા. એક, બે, ત્રણ, ચાર એમ કેટલાએ વાઘ ભેગા થઈ ગયા.

વાઘની આજે ઉભાણી હતી. બધા વાઘમાં પેલો બાંડો વાઘ પણ આવ્યો હતો.

ઉભાણી ચાલતી હતી. ખાતાં ખાતાં બાંડો વાઘ બોલ્યો:

“અરે આજે તો ભારે થઈ.”

વાઘ કહે: “શું થયું?”

બાંડો વાઘ: એક હજાર રસ્તામાં મળ્યો હતો. હું એને મારવા ગયો ત્યાં તો કહે, ‘કુતરા એકને તો પૂરે છે ને હવે તારો વારો. આવી જા.’ તોય હું તો મારવા દોડ્યો. ત્યાં મને કાથળીમાંથી એક વાઘ તો કાઢીને બતાવ્યો. હું તો એવો બીનો કે ઉભી પૂંછડીએ લાગ્યો!!

એક વાઘ: હવે જાવા દે. ટાઢા પહોરના ગખ્યાં હાંક માં.

એમ હજારમાંથી તે કાંઈ વાઘ પકડાતા હશે.

બાંડો: અરે મેં મારી આ આંખે લાગ્યો તો.

બીજા: એંહ, એ તો તું ફેશી તે પહીને લાગ્યો.. હું તો એને ત્યાં ને ત્યાં પૂરો જ કરત.

વાઘની વાતો સાંભળીને હજારમાંથી તો નરમધેંશ જેવા થઈ ગયા.

એવા તો ધૂજવા માંડ્યા કે વડની ડાળ હાલવા માંડી.

ડાળ ઉપર એક વાંદરો ઉંઘતો હતો. તે ડાળ હલી એટલે નીચે પડ્યો. ત્યાં તો હજમ હોંશિયારી વાપરીને કીધું :

“એલા પકડજે ઇ બાંડા વાઘને. જોજે મૂલ્યો તો. ઇ બાંડો બહુ ડાહ્યો થાય છે તે.”

બાંડો વાઘ : નહોતો કહેતો કે કોક વાઘ પકડવા નીકળ્યું છે ?

ત્યાં તો વાંદરો બાંડા વાઘ ઉપર જ ભોગજોગે પડ્યો.

બાંડો વાઘ ભાગ્યો ન તેની વાંસે ખીબ વાઘ ભાગ્યા.

બધાય વાઘ ક્યાંના ક્યાંઈ ભાગી ગયા.

હજમભાઈ સવારે વડ ઉપરથી ઉતરીને ઘર ભેગા થઈ ગયા.

સમળી મા

એક હતો વાણિયો. એને હાથે એક ગુમડું થયું.

વાણિયો રોજ વૈદ પાસે જાય ને દવા કરે પણ કેમ
કરીને ગુમડું કુટે નહિ.

એકવાર વાણિયો વૈદ પાસે જતો હતો ત્યાં રસ્તામાં
એને એક સમળી મળી.

સમળી કહે: વાણિયાભાઈ, વાણિયાભાઈ, આ તમારે
હાથે શું થયું છે. ?

વાણિયો: જુઓને બહેન, આ કેટલાયે દિવસથી
ગુમડું થયું છે. ફાટતું ચે નથી ને પુટતું ચે નથી. કોણ
જાણે કેવું થયે છે.

સમળી: અરે એમાં શું છે ? ગુમડું હું ફેડી આપું;
પણ એમાંથી જે નીકળે ઇ મારું.

વાણિયો મનમાં કહે: ગુમડામાંથી તે વળી શું
નીકળવાનું હતું ! પાચ નીકળશે અને પડ નીકળશે. એમાં
સમળી કાંઈ ખાટી ખાશે નહિ.

વાણિયો: ભલે, ઠીક. જે નીકળે ઇ તમારું. એકવાર
મારું દુઃખ તો મટાડો.

સમળીએ તો ચાંચ મારી ઝટ દઈને ગુમડું ફેડી
નાખ્યું.

ત્યાં તો એમાંથી એક દીકરી નીકળી રૂપાળી રંભા જેવી.

વાણિયાને દીકરી આપતાં ઘણો ચ જીવ ન ચાલ્યો
પણ કરે શું ? સમળી સાથે વચને બંધાણો હતો.

છેવટે કાચવાતા મને વાણિયાએ સમળીને દીકરી આપી.

સમળી તો દીકરીને એના માળામાં લઈ ગઈ.

મોટા બધા માળામાં સમળીએ એને રાખી. એનું નામ રંભા પાડયું.

સમળી તો રંભાને કાંઈ રાખે. રોજ નતનવાં ખાવાનાં લઈ આવે. પહેરવાઓઢવાને લુગડાંધરેણું લઈ આવે ને રાજરાજ રાખે. રંભાને કોઈ વાતની મજા નહિ.

એકવાર રંભા કહે મા, મને ચંદનહાર પહેરવાની હોંશ થઈ છે !

સમળી કહે ઠીક ઠીકરી, કાલે ચંદનહાર લઈ આવું. પણ વખતે લાવતાં લાવતાં બે દિ મોડુંએ થઈ જાય. ચંદનહાર તો કોક રાત્રને ઘેર કે મોટા નગરશેઠને ત્યાં હોય. મોડી આવું તો મુંઝાઈશ નહિ.

રંભા કહે : ‘ ઠીક ’

સમળી તો ચંદનહાર લેવા ઉડી. એક દિ થયો, બે દિ થયા, ત્રણ દિ થયા પણ :કયાંઈ ચંદનહાર જોવામાં ન આવે. ચંદનહાર મળે ત્યારે સમળી પાછી આવે ના ?

રંભા તો માળામાં બેઠી બેઠી સમળી માની રાહ જુએ છે. આજ આવશે, કાલ આવશે, એમ કરતી વાટ જોતી બેઠી છે.

ત્યાં તો એક રાત્રનો ડુંવર શિકારે નીકળેલો તે માળા પાસે આવ્યો.

રંભાને જોઈને તો એ ખુશી ખુશી થઈ ગયો.

રંભાને તો એ પોતાને ઘેર લઈ ગયો.

ચોથો દિવસ થયો ત્યાં તો સમળી ચંદનહાર લઈને આવી.

પણ માળામાં રંભા તો ન મળે.

સમજી કહે રંભા ક્યાં ગઇ હશે ? ઘણા સાદ પાડયા.
પણ રંભા આવી નહિ.

સમજી તો રોવા માંડી. ખૂબ ખૂબ રોઇ. ધૂશકે ધૂશકે
રોઇ. પણ રંભા ક્યાંથી આવે ?

ઇ તો રાજના કુંવર સાથે રમતી'તી, ખાતી'તી ને
મળ કરતી હતી.

સમજી તો રોઇ રોઇને થાકી. પછી કહે આવ્ય ને
ક્યાંક ગોતું.

સમજી તો ઉઠી.

ઘર ઘરના છાપરે જઇને બેસે ને બોલે :

મારી રૂપાળી બા, મારી રાધિકા બાને
કોણ હરિ ગયું, કોણ જીતી ગયું,
કોણે દીધાં વનવાસ ?

સમજી ગામેગામ ફરે ને છાપરે છાપરે બેસીને બોલે.

એમ કરતાં કરતાં જે ગામમાં રંભા હતી ઈ જ ગામમાં
આવી, ને રાજના મહેલની ઉપર બેસીને બોલી :

“ મારી રૂપાળી બા,
મારી રાધિકા બા,
ને હરિ ગયું,
કોણ જીતી ગયું,
કોણે દીધાં વનવાસ ? ”

હીડોળા ઉપર બેસીને રંભા ખટક ખટક હીંચકતી
હતી. એને કાને સમજીનો અવાજ આવ્યો.

રંભા કહે સાંભળો તો ખરાં એલા કોણ બોલે છે.
ત્યાં તો સમજી બોલી :

“ મારી રૂપાળી બા.
મારી રાધિકા બા,
ને હરી ગયું,
કોણ જીતી ગયું,
કોણે દીધાં વનવાસ ? ”

રંભા કહે: અરે આ તો મારી બા બોલે છે.
દાસીઓ કહે: ના રે ઇ તો છાપરે બેઠેલી સમજી છે.
રંભા કહે: ખરેખર ઇ મારી બા છે. એને અહીં
લાવો.

માણસોએ છાપરે ચડીને સમજીને પકડીને મહેલમાં
આણી.

દીકરીને જોઈને સમજી તો રાજરાજ થઈ ગઈ.
મા દીકરી તો ભેટી પડ્યાં. પછી રંભાએ સમજીને
મારે સોનાનું પાંજરું કરાવ્યું ને એમાં એને રાખી.
માદીકરી રોજ સુખદુઃખની વાતો કરે ને ખાચ
પીએ ને મજા કરે.

બોલે તે બે ખાય

ને

ન બોલે તે ત્રણ ખાય!

એક હતો કાકો ને એક હતો ભત્રીજો. બન્ને જણા એક વાર જજમાનમાં નીકળ્યા. રામપર જેવું ગામ. જઈને જજમાનમાં ઉતર્યા.

જજમાને તો માનપાન દીધાં ને ગોર મહારાજને લાડવા કરવાનું કીધું.

કાકા ભત્રીજાએ ખાખરા શેડી ચૂરમું કયું ને તેના લાડવા વાળ્યા ત્યારે પાંચ થયા.

હવે કાકો ભત્રીજો વિચાર કરવા લાગ્યા કે ભાગ કેવી રીતે પાડવા? લાડવો ભાંગીને ભાગ પાડવાનું તો એકેયને ન ગમ્યું.

છેવટે કાકા ભત્રીજાએ એમ ઠરાવ્યું કે આપણે મૂંગા બેસો. જે ‘બોલે ઇ બે ખાય ને ન બોલે ઇ ત્રણ ખાય.’

ઇ તો કાકો ભત્રીજો બોલ્યાચાહ્યા વિના લાંબા થઇને સૂતા.

જજમાન આવીને જુએ તો કોઈ બોલે કે ચાહે.

ઘણું ય બોલાવ્યા પણ કોઈ જવાબ દે ત્યારે ના?

બધા કહે: ‘કોણ જાણે એરેએર કરડયો હોય ને મરી ગયા હોય તો.’

જજમાન કહે ત્યારે ચાલો બ્રાહ્મણના દીકરા છે તે ઠેકાણે તો પાડીએ.

બધાય વાતો કરતા હતા ને આ કાકો ભત્રીજો પડ્યા પડ્યા સાંભળતા હતા. મનમાં કહે: ‘આ તો ભારે થવી છે.’ પણ બોલે કોણ? બોલે તો તો બે જ લાડવા મળે ના?

ગામના માણસો ભેગા થયા ને ઠાઠડી તૈયાર કરી.
 આ કાકા ભત્રીજાને તો કચકચાવીને બાંધ્યા; પછી
 બેમાંથી એકેય બોલે તો ને ! ઇ તો બાણે સાચેસાચાં મડદાં !
 ‘ઓ ઓ ઓ ઓ’ કરતા બધા એને સ્મશાને લાવ્યા.
 સ્મશાનમાં ચિતા બડકીને બેઈ જણને સુવાડ્યા.
 બીજા બધા તો નદીએ નહાવા આવ્યા ગયા હતા.
 માત્ર પાંચ જણા હતા.

જજમાને બિચારે પૂજો સળગાવ્યો ને ચિતાને
 ‘ઓ ઓ’ કરી આગ મૂકી.

કાકો મનમાં વિચાર કરે છે કે બળી મરશું તો કાંઈ
 નહિ. લાડવા બે નથી ખાવા. ખાવા તો ત્રણ ખાવા,
 નહિતર કાંઈ નહિ.

ભત્રીજો કહે, માર્યા. આ તો ત્રણ લાડવા ખાવા જતાં
 સમુળગા હવના બાળું.

ભત્રીજો કહે ‘એલા લાગજે ત્રણ તારા ને બે મારા.’
 એમ કીધું ત્યાં તો કાકો ભત્રીજો ચિતામાંથી બેઠા થયા.
 ત્યાં તો આવ્યા પાંચ જણ બધે લાગ્યા. કહે આ
 તો કાકો ભત્રીજો બૂત થયા !

કાકો ભત્રીજો દોડતા દોડતા જજમાનના કોઢિયામાં
 જઈને લાડવા ખાવા બેસી ગયા.

ત્રણ કાકાના ને

બે ભત્રીજાના.

ત્યાં તો જજમાન ઘેર આવી ને જુએ તો કાકો
 ભત્રીજો ખાય છે !

એલા આ શું ?

“આ તો ત્રણ તારા ને બે મારા.”

હો આંખાભાઈ હો લીંખાભાઈ

એક હતો રાજા. એને સાત રાણીઓ. છ માનીતી ને એક અણુમાનીતી.

માનીતી રાણીઓને તો મોટા મોટા બંગલા, મળનાં દિવાનખાનાં, માલીકોર હાંડીઓ ને ઝુમરોનો તો કોઈ પાર નહિ. નોકર ચાકર ને દાસદાસીઓ તો કેટલીએ બધી.

બિચારી અણુમાનીતીને બૂડું બૂખ ઝુંપડું. માલીકોર બે હાંડલાં ને એક બૂંડી બૂખ જેવી દાસી.

અણુમાનીતીના દુઃખનો તો પાર નહિ. કેમે કરી દિ ન ખૂટે. રાત ખૂટે તો દિ ન ખૂટે ને દિ ખૂટે તો રાત ન ખૂટે. બિચારી રોઈ રોઈને દિ કાઢે.

અણુમાનીતી એક દિ કહે : આમ રોયા કરે છું તે લાબ્યને કાંઈક કામ કરે કે દિ તો બચ.

દાસીને કહે ‘જા ગામમાંથી હીર લઈ આવ મારે રૂમાલ ભરવો છે.’”

દાસી તો જાતજાતના ને ભાતભાતના હીરના દોરા લઈ આવી.

રાણીએ તો રૂમાલ ભરવો આદ્યો. દિ બધો રૂમાલ જ લયાં કરે. રાતે ય પૂરું જિંઘે નહિ. દિ રાત કયાં બચ છે એની રાણીને ખબર ન પડે.

રૂમાલમાં તો રાણીએ મોર ને પોપટ ને મેના ને હંસ એવાં એવાં પક્ષી લયાં. જાતજાતનાં પુલો પણ લયાં. ફરતી રૂપાળી લીલી એવી વેલ કાઢી.

એક વરસ થયું ત્યાં તો રૂમાલ પૂરો થયો.

રાણીએ રૂમાલને ખારણામાં પડદાની જેમ ટાંચ્યો.

રાજા ફરવા નીકળ્યો. રૂમાલ બેઠને રાજા તો તખત થઇ ગયો.

રાજા કહે : ‘આવો રૂમાલ કાણે ભર્યો હશે ? આવો તો કોઈ ભાળ્યો નો’તો.’

રાજા કહે તપાસ તો કરો ઈ કેનું ઘર છે ને કાણે ભર્યો છે.

ત્યાં તો ઇ અણુમાનીતીનું ઘર નીકળ્યું ને એણે એ બરેલો ! !

રાજા તો રાણી ઉપર ખુશી ખુશી થયો. એ તો રાજા અણુમાનીતીને ત્યાં આવે, ખેસે ને વાતો કરે. કોઈ વાર એને ત્યાં ખાય પણ ખરો. ઇ તો માનેતી રાણીયુંને બૂલી ચે ગયો.

એમ કરતાં કરતાં અણુમાનેતીને દીકરો આવવાનો વખત થયો. ઓઢી માનેતીએને ખબર પડી.

તે કહે આ અણુમાનીતીના છોકરાને મારી નાંખવો બેશે. નિકર તો ઇ રાજાનો ઘણી થશે ને આપણે તો બૂડે હાલ રખડશું.

એણે તો એક સૂચાણીને બોલાવીને કીધું : “બેજો ઓઢી અણુમાનીતીને છોકરો આવે એટલે રાણીને આંખે પાટા બાંધજો ને છોકરાને બાગમાં દાટી આવજો. બેજો ભુલી છો તો. આ લે સો રૂપિયા લેતી જા. પછી વળી બીજા દેશું.”

અણુમાનીતીને તો દીકરો આવ્યો. રૂડો રૂપાળો પૂનમના ચાંદા જેવો.

રાંડ સૂયાણીએ તો રાણીને પાટા બાંધી દીધા ને દીકરાને લઈને બાગમાં દાટી આવી ને રાણીના પડખામાં મોટો બધો પાણો મૂકી દીધો !

રાજા કહે : રાણીને શું અવતર્યું ?

સૂયાણી—અણ્ણમાનીતીને તે શું આવવાનું હતું? આવ્યે છે મોટો પાણો. બીજું તે શું આવે ?”

રાજાને શું ખબર પડે ? રાજા જાણે એમ હશે. રાજા કહે ‘ ઠીક. ’

વળી બે વરસ થયાં ત્યાં અણ્ણમાનીતીને બીજો કુંવર આવ્યો. કાંઈ રૂપાળો. વાત કરે માં.

પણ રાંડ સૂયાણીએ તો એને ય બાગમાં દાટી દીધો. અણ્ણમાનીતીને તો ખબરે ન પડવા દીધી. આંખે પાટા જ બાંધી રાખ્યા.

રાજા કહે : “કેમ આ વખતે શા ખબર છે ?”

સૂયાણી—બીજા શા હોય ! અણ્ણમાનીતીને પેટ પથરા જ હોય ના ?

રાજા બિચારો ભોળો હશે.

એમ કરતાં અણ્ણમાનીતીને છ કુંવર ને સાતમી એક કુંવરી થઈ. કુંવર તો જાણે સૂરજ જેવા ને દીકરી તો એવી કે જાણે ઈંદ્રના ઘરની અપસરા.

સૂયાણીને કાંઈ ક્યા હતી ! એણે તો એક પછી એક બધાયને દાટી દીધાં.

બાગમાં સાત ઝાડ ઉઝાં. છ આંખાનાં ને એક એલચીનું. છ ભાઇનાં ને એક બેનનું.

એકવાર સવારમાં ભંગિયો બાગમાં વાળતો હતો. ત્યાં
તો એનો સાવરણો એલચીના ઝાડને ઝડી ગયો.

ત્યાં તો છાઝ બોલ્યો:

‘હો આંબાલાઈ,
હો લીંબાલાઈ
એક એલચડી બેનને
કોણ હલાવે?’

આંબો કહે: ખમા મારી બેનબા,
ઈ તો આપણો ભંગિયો છે.

ભંગિયો તો જઈને જમાદારને કહે: ‘જમાદાર
જમાદાર જોવા તો હાલો. પણ કંઈક કોતક છે. માળું
ઝાડ બોલે છે.’

જમાદાર એલચીના ઝાડને ઝડે છે ત્યાં તો:

‘હો આંબાલાઈ હો લીંબાલાઈ
એક એલચડી બેનને કોણ હલાવે?’

આંબો કહે: ખમા મારી બેનબા,
ઈ તો આપણા જમાદાર છે.’

જમાદાર કહે આ તો સાળું કાંઈક છે.

એણે તો જઈને ફાજદારને કીધું. ફાજદાર આવીને
એલચીને હલાવે ત્યાં તો બોલ્યું:

‘હો આંબાલાઈ, હો લીંબાલાઈ
એક એલચડી બેનને કોણ હલાવે?’

જમાદારે તો પ્રધાનને વાત કરી ને પ્રધાને રાજાને
વાત કરી.

રાજા તો પંડે આવ્યો ને એલચીને હલાવી. ત્યાં
તો માલીકોરથી બોલ્યું :

‘ હો આંબાભાઈ, હો લીંબાભાઈ,
એક એલચડી બેનને કોણ હલાવે ? ’

ત્યાં તો આંબો હસીને બોલ્યો :

‘ ખમા બેન બા,
ઈ તો આપણા બાપુજી છે. ’

રાજા તો વિસ્મય પામ્યો :

ત્યાં તો માનીતી રાણીયું આવી.

એક જાણીએ હલાવ્યું ત્યાં ઝાડ બોલ્યું :

‘ હો આંબાભાઈ, હો લીંબાભાઈ,
એક એલચડી બેનને કોણ હલાવે ? ’

ત્યાં તો પાછો આંબો બોલ્યો :

‘ ખમ્મા બેન બા,
ઈ તો આપણી વેરણ મા છે. ’

રાજા તો રાતોચોળ થઈ ગયો. માનીતી તો ભોંટી
ભડ પડી ગઈ.

ખીજી માનીતી રાણીઓ અડી તો એણેયે એવું
સાંભળ્યું.

ત્યાં તો હળવેક દઈને અણમાનીતી રાણી એલચીના
છાડને અડી.

એલચી બોલી :

હો આંબાભાઈ, હો લીંબાભાઈ;
એક એલચડી બેનને કોણ હલાવે ?

આંખો કહે : ખમા મારી બેનબાને,
ઈ તો આપણી માડી હલાવે છે.

રાજા તો વિચારમાં પડી ગયો. રાણી કહે આ
મારાં છોકરાં ક્યાંથી ? મને તો પથરા આવ્યા છે.

રાજાએ તો સૂયાણીને બેલાવી ને પૂછ્યું : “માની જા
નીકર ઘાણીએ ઘાલીને તેલ કઢાવીશ. બોલ શું સાચી
વાત છે ?”

સૂયાણી બધું માની ગઈ.

આંખા નીચેથી ભાઈ નીકળ્યા. એલચી નીચેથી બેન
નીકળી. બધાં રાજરાજ થઈ ગયાં.

રાજાએ તો માનીતીઓને માથે મુંડા કરાવી, ખડી
ચોપડાવી અવળે ગઢેડે બેસારી ઠાઠી મૂકી ને અણમાનીતીને
માનીતી કરીને રાખી ને ખાધું પીધું ને રાજ કર્યું.

ભોળો ભટ

ભોળો ભટ કાશીએ જઈને ભણતર ભણી આવેલા.

શાસ્ત્ર જાણે ને કથા વારતા આવડે. ભોળો ભટ એક વાર પરગામ કથા વાંચવા નીકળ્યા. જઈને ગામને ચોરે ઉતારે પ્રયો.

ત્યાં તો ગામના પટેલીઆ ભોળા થયા ને ભટજીને તો ડેલીએ તેડી ગયા. સારા ઉતારા આપ્યા ને સીધાંપાણી મોકલી ભટને સારી પેઠે જમાડયા.

જમીકરીને ભટજી ડેલીએ આવ્યા. પટેલીઆ કહે, 'કહો ભટજી કેમ આવવાં થયાં ?'

ભટ : 'જે કહેવાય તે ભાગવત તો મહારસ છે. એમાં તો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની લીલાનું વર્ણન છે. આ એની પારાયણ કરવા અમે આવ્યા છીએ.'

પટેલીઆ કહે : 'ખુબ સાહે, આ આપણે ચોરે રોજ રાતે કથા કરજો. પણ એક વદાડ છે. જો હરે નમઃ કરતાં અમે થાકીએ તો તમને રૂપીઆ શીખમાં દેવા ને જો ભાગવત વાંચતા તમે થાકો તો તમારે અહીંઆ ભાગવત મૂકીને જવું.'

ભટ કહે : ભલે વાંધો નહિ. આપણે વદાડ કમુલ છે.

ખીજે દિ ભટે તો ભાગવતની પારાયણ શરુ કરીઃ ભટ તો સંસ્કૃત શ્લોક વાંચતા જાય એનો અર્થ કરતા જાય ને સમજાવતા જાય, ખધું સમજાવી રહે ત્યારે પટેલીઆ બોલે : 'હરે નમઃ' ભટને તો કેટલું ચે વાંચવાનું. ઘણું બોલે ત્યારે પટેલીઆને તો એકવાર 'હરે નમઃ' કહેવાનું.'

ભટ તો વાંચતા વાંચતા થાક્યા. છ દિ તો કથા વાંચી.

પણ સાતમે દિવે ભટલનો સાદ બેસી ગયો. ઘણું કરે
પણ ગળું ઉઘડે તો ને ?

પટેલીઆ તો બેઠા ‘ હરે નમઃ ’ કરતા, ભટ તો હારી
ગયા. પટેલીઆ કહે ‘ દ્યો ભટલ પોથી મૂકીને પધારો ! ’

ભટલ શું કરે ! ભાગવત મૂકીને ઘેર ગયા.

ઘેર જઈને મોટા ભાઈને માંડીને વાત કરી.

ભાઈ કહે, ઠીક છે. જાવા દે ઈ જ ગામમાં; જાઉં
ને ભાગવત પાછો લાવું તો જ હું ખરો.

આ ભાઈ કાંઈ ભણેલાબણેલા નહિ. કોણ જાણે પૂરી
હાથજોડ આવડતી હોય તો, બાકી ડીંગળશાસ્ત્ર જાણે.
ગરબે ગરબાં લગાવે ને ગામડાના માણસોને સમજાવી જાણે.

ભાઈએતો ઈ જ ગામમાં જઈને ચોરે બેઠેલા પટેલીઆને
રામરામ કયાં. પટેલીયા તો પગે લાગ્યા ને કહે રામરામ,
બેઠા કારવ્યા પછી પટેલીઆઓએ મહર કરી કહ્યું : ‘ કાં
ભટલ કયાં વાંચવા આવ્યા છો કે ? આ એક ભટ તો
ભાગવત મૂકીને ગયા છે. તમારે ય ભાગવત મૂકીને જવું
હોય તો માંડો વાંચવા. ’

ભટ : ‘ બધાય સરખા ન હોય. કયાએ કયાએય ફેર
હોય ના ? હું તો ડીંગળ શાસ્ત્ર બણ્યો છું. એવું તો કોક જ
બણ્યા હોય ના ! ’

પટેલીઆ કહે : પણ અમારો વઢાડ સમજ્યા કે ? આ
અમે હરે નમઃ કરતાં થાકીએ તો તમને પાંચસો રૂપીઆની
શીખ આપીએ ને તમે વાંચતા થાકો તો તમારે ભાગવત
મૂકીને જવું !

ભટલ— એમ જ હોય ના ? પણ એક વઢાડ વધારે.

એ હું છું તો જોઈયું ભાગવત મને ઉપરીયામણમાં
આપવું.

પટેલ કહે : ઠીક.

ખીજે દિ ભટે તો કથા વાંચવા માંડી. ‘જે કહેવાય
તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ગરૂડ ઉપર બેસે. ઈ એનું વાહન
કહેવાય.’

પટેલીઆ : ‘હરે નમ :’

આ ગરૂડ આખા મલકમાં પંખીનો રાજા કહેવાય.

પ૦—‘હરે નમ :’

આ કહેવાય તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને એક દિ પૂછ્યું
‘ગરૂડ તમરે નાતબાત છે કે ?’

પ૦—‘હરે નમ :’

આ ગરૂડ ઉત્તર આપે છે કે મહારાજ નાત તો
છે પણ મને નાતબારો મૂડ્યો છે.

પ૦—‘હરે નમ :’

આ જે કહેવાય તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને બધાં પંખીને
લેગાં કર્યાં. આ જે કહેવાય તે ૫૦૦ બુંગણનો મોટો
કેથળો શીવડાવ્યો ને એમાં બધાં પંખીને પૂર્યાં.

પ૦—‘હરે નમ :’

પંખીઓ તો માલીકોર કીવી કીવી કરવા માંડ્યાં.

પ૦—‘હરે નમ :’

ત્યાં તો કેથળામાં એક ફાંકું રહી ગયેલું.

પ૦—‘હરે નમ :’

આ ઈ ફાંકામાંથી કહેવાય તે એક પક્ષી ઉડ્યું ને
ક્ર ર ર ર ર ર ર.

પ૦—‘હરે નમ :’

‘આ જે કહેવાય તે પછી તો બીજું પાંખી ઉડ્યું
ને ફરરરરરરર.’

પ૦—‘હરે નમઃ.’

‘આ ત્રીજું ઉડ્યું ને ફરરરરરરર.’

પ૦—‘હરે નમઃ.’

‘આ ચોથું ઉડ્યું ને ફરરરરરરર.’

પ૦—‘હરે નમઃ.’

‘આ પાંચમું ઉડ્યું ને ફરરરરરરર.’

પ૦—‘હરે નમઃ.’

ભટનું તો ફરરર ચાલ્યું ને પટેલીઆનું હરે નમઃ
“ચાલ્યું.” એમ કરતાં પટેલીઆનાં તો મોઢાં ડુઝવા
આવ્યાં.

પટેલીઆ તો ‘હરે નમઃ ને બદલે ફરરર’ બોલવા
માંડયા.

ભટે પુસ્તક પાનાં બંધ કર્યાં ને કહે તમે હાર્યા.
હવે જોઈયું ભાગવત ને શીખ મૂકી દો.

પટેલીઆઓ પાસેથી ભાગવત ને શીખ લઈને મોટા
ભાઈ ઘેર આવ્યો ને ભાગવત ભાઈને પાછું આપ્યું.

ઘટકાવ્ય ઘટકાવ્ય

એક હતી કણબણ. એનું નામ આણુંદી. આણુંદી પહોંચેલી બહુ.

ઘરમાં ભેંશનું ફૂંડણું હતું. કણબી માથે કોસ મૂકી વાડીએ જાય ત્યારે આણુંદીબાઈ ભેંસ હોવા બેસે.

ભેંશ તો એક મોટું બે ઘડું ભરીને ફૂંડ કાઢે. ઉપર એક મોટો પાંચ શેરનો કળશીયો ભરાય.

આણુંદી તો ફૂંડેભર્યું બોઘડું કોઠલામાં મૂકે ને કળશો લઈ પડથારે બેસે ને બોલે.

આણુંદી રે બાઈ આણુંદી,
નહિ સાસુ નહિ નણુદી,
ઘટકાવ છ કે ઘટકાવું,
ઘટકાવ્ય ઘટકાવ્ય.

આમ બોલતીક ને આણુંદી તો પાંચ શેરે ફૂંડ ઘટઘટ કરતી ઘટકાવી જાય.

કણબણ રોજ આમ ફૂંડ પી જાય. ભગ કરવું છે ને એક દિ કણબી વેલો ઘેર આવ્યો.

કંઈક કામ હતું તે ચાકુ ગોતવા લાગ્યો. ગોતતાં ગોતતાં કોઠલામાં ભેચું. ત્યાં તો માખણના પીંડા ઉપર હાથ પડ્યો.

કણબી—આ પીંડો સાવ આટલોક જ કેમ છે ? ભેંસ તો મોટી હાથણી જેવી છે ને એના ફૂંડનો પીંડો કંઈ આટલો હોય ?

કણબણ—એમાં હું શું બાણું ? જેટલું ફૂંડ કાઢે છે

એટલું બધુંએ મેળવી દઉં છું.

કણ્ણી—‘એ....મ.’

કણ્ણીના મનમાં વહેમ પડ્યો. કહે, બાઈના પારખાં
તો લેવાં જોઈએ.

ગ્રીજે દિ કણ્ણી માથે કોસ લઈને ખેતરે નીકળ્યો.
પણ પાડોશીના ઘર આગળ નરકોળ હતી એમાં સંતાર્ધ
રહ્યો. કણ્ણીએ કળશે ગઈ ત્યાં ઘરની કોઠી વાંસે સંતાર્ધ ગયો.

કણ્ણી તો કળશે જઈ હાથ પગ ઘોઘ લેંસ દોવા
બેઠી. મોટુંબધું બોધડું કાંઠા સુધી ભરાઈ ગયું. ઉપર
પાંચશેરનો એક કળશેયે ભરાણો.

બાઈએ તો બોધડું કાઠલામાં મૂક્યું ને કળશે લઈને
પડથારે બેઠી ને બોલી :

આણ્ણી રે બાઈ આણ્ણી,
નહિ સાસુ નહિ નણ્ણી;
ઘટકાવ છ કે ઘટકાવું ?
ઘટકાવ્ય, ઘટકાવ્ય.

એમ કહીને પાંચશેર દૂધ ઘટકઘટક ઘટકાવી ગઈ.

કણ્ણી તો બધું સમજી ગયો પણ તે વખતે કાંઈ
આલ્યો નહિ.

એ તો બાઈ પાણી ભરવા ગઈ ત્યારે કોઠી વાંસેથી
નીકળી ખેતરે ચાલ્યો ગયો.

ખેતરે જઈને બાવળનો એક મોટો બધો સોટો કાપ્યો.
ઉપર વેંત વેંતના સૂળા હતા. પછી માળા ઉપર બેઠો ને

કણ્ઠમણ્ણી વાટ જોવા લાગ્યો.

ત્યાં તો કણ્ઠમણ્ણ દેખાણી. માથે ભાતનું દોણકું ને
ધમ ધમ ચાલી આવે.

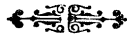
કણ્ઠમણ્ણ પાસે આવી ઝોટલે કણ્ઠી કહે આજ તો આ
માળા ઉપર જ આવ્યને. આ આજ વળી અહીં બેઠો બેઠો
ભાત ખઈશ.

કણ્ઠમણ્ણ તો માળે ચડી. કણ્ઠીએ નિરાંતે ભાત ખાધો
પછી સોટો કાઢ્યો ને કીધું : 'લે હવે વાંસા ઉપરથી લૂગડું
આધું ઠર્ય'. જરાક વાંસો હળવો કરવો છે. '

કણ્ઠમણ્ણ તો થરથર ધડજવા લાગી. ત્યાં તો કણ્ઠીએ
સોટો ઉપાડ્યો ને કીધું :

માળા રે લાઈ માળા,
નહિ સસરો નહિ સાળા;
સખકાવછ કે સખકાવું ?
સખકાવ્ય સખકાવ્ય.

કણ્ઠીએ તો ચાર પાંચ સોટા સળોડી દીધા.
કણ્ઠમણ્ણ ફરીને દૂધ પીવું ભૂલી ગઈ.

ભણેલો ભટ

એક હતા ભટજી. કાશીએથી નવાસવા ભણીગણીને આવે. ચાર વેદ ને છ શાસ્ત્ર ભણેલા.

ભટજી તો એક ગામડામાં કથા વાંચવા ગયા.

બધા કહે ભટજી ભલે કથા તો વાંચે પણ આપણે પારખાં તો લેવાં જોઈએના કે ભટજી કેવુંકે બાણે છે ?

ભટજીને કહે : ભટજી અમારા સવાલનો જવાબ આપો તો કથા વાંચો ને ન આપો તો પુસ્તક ને પોથીનાં પાનાં મૂકીને જાઓ.

ભટ કહે ‘ પૂછો ત્યારે. ’

એક માણસે પૂછ્યું : ભટજી “ તુંબહ તુંબા. ”

ભટજી તો ભરે વિચારમાં પડી ગયા. પોથીપાનાં જોઈ વળ્યા પણ કયાંઈ ‘ તુંબહ તુંબા ’નો અર્થ જડે નહિ. ચાર વેદ ને છ શાસ્ત્ર જોયાં, અઢારે પુરાણ જોયાં પણ કયાંઈ ‘ તુંબહ તુંબા ’ જડે નહિ. ભટજી તો મુંઝાણા ને માથું ખંજવાળવા માંડયા.

ગામડીઓ—ભટજી, ઇ તમારાથી અમારા સવાલનો ઉત્તર નહિ અપાય. તમારા જેવા તો ઘણાએ આવી ગયા. પણ કે.ઈએ ઉત્તર આપ્યો નથી. લ્યો હવે પુસ્તકપાનાં અને પોથીઓ અમને સોંપી દો.

ભટજીનું મોં તો લોટની કોથળી જેવું થઈ ગયું. બિચારા વીરે મોઢે ઘેર આવ્યા.

એને એક ભાઈ હતો. એવું ભણેલોગણેલો નહિ પણ કોઠા વિદ્યાવાળો !

એને બધી વાતની ખબર પડી એટલે કહે ‘ ભાઈ

એવા અજડના ગામમાં તમારું કામ નહિ. ત્યાં તો અમારા જેવા જોઈએ, એનું માથું લાગે એવા. ’

આ લાઈ તો ચાલ્યો. ગામમાં જઈને મલ્લની જેમ કછોટો માર્યો ને માથે ટકોમૂટા કરાવ્યો. મૂંડા ઉપર ચંદનનું ગોળ ચકરડું કચું ને વચમાં એક ટપકું કચું.

ગામના માણસો તો ભટલને લાળીને રાજરાજ થઈ ગયા. તે કહે ‘આ ભટલ લાગે છે ય ભટલ જેવા. આવા હોય તો કાંઈક બે અક્ષર જાણવાનું ય મળે.’

પણ બધા કહે પારખાં તો લેવાં જોશે. એમને એમ કાંઈ કથા વાંચવા નહિ બેસારાય.

એક જણ કહે : ‘ભટલ પધારો એક ભટ પુસ્તકપાનાં મૂકીને ગયા છે ને બીજા વળી તમે આવ્યા છો. તમારી ય હમણે ખબર પડશે.’

ભટલ કહે : ‘ઈ ભટ નોખા ને આ ભટ નોખા. અમે તો કહેવાઈએ ભાગડ, આ માથે ટીલું તો જુઓ. ને આ કછોટો માર્યો છે ઈતો જુઓ.’

ગામનો પટેલ કહે ત્યારે જવાબ આપો જોઈએ :

“તુંબડ તુંબા ”

ભટ કહે ‘લાઈ જુલ્યા. પૂરો સવાલ કયાં પૂછતાં આવડે છે ? પહેલાં હોય

“ખેડ ખેડા ”

પછી “વાવ વાવા ”

પછી “જિગ જિગા ”

પછી “વેલ વેલા ”

પછી “પુલ પુલા ”

ને પછી “તુંબમૂતુંબા ”

બધાં— “ એલા આ ભટલ સાચા. માળું
બરાબર કળી ગયા. એલ્યા ભટને આવડે નહિ બોરનાં કીંટા
સૂધીનું ને મોટે ઉપાડે કથા વાંચવા આવ્યા હતા. ”

ભટલને તો આખા ગામે ખૂબ વખાણ્યા.

બધાં— “ ભટ ભારે, ભટ ભારે, ભટ ભારે. ભટ
કાંઈ જાણકાર, સાબડુંય જાણે. ”

ભટને તો ગામ બધે જમાડ્યા. પૌથીપુસ્તક પાછાં
આપ્યાં ને સારી એવી શીખ આપીને વિદાય કર્યાં.

મોર અને ઢેલ

એક હતી ઢેલ ને એક હતો મોર. બેઈ જણાં
ચણતાં'તાં. ત્યાં એક ખેરો આવ્યો. જોઈને ઢેલ કહે :

“ હું વીંધાઉં જાળામાં,
મારે કેાની ખીક;
મોર તો ઘણો રૂપાળો,
પણ ખેરો મારે ઠીક. ”

એમ કહીને ઢેલ તો ખેરો સાથે ચાલી નીકળી.

મોર કહે પંખીજાત લેળી કંઈ ને દાદ માગુ'. મોર
તો ચાલ્યો.

મારગમાં એક લલેડું મળ્યું.

લલેડું— મોર ભાઈ, મોર ભાઈ, ક્યાં ચાલ્યા ?

મોર—આ ઢેલ ખેરાને ગઈ છે તે પંખીજાત લેળી
કરવી છે. આવો છોને ?

લલેડું— “ અમે વલવલ ક્યાં કરીએ,

ભૂરો અમારો વાન;

આ ઢેલ ગઈ ખેરાને;

તે દિનું કાણુ ખાધું છે ધાન ? ”

લલેડું તો ન આવ્યું.

મોર તો આઘેરોડ ચાલ્યો ત્યાં સુઘરો મળ્યો.

સુઘરો—મોર ભાઈ, મોર ભાઈ ક્યાં ચાલ્યા ?

મોર—આ ઢેલ ખેરાને ગઈ છે તે પંખીજાત લેળી
કરવી છે. આવો છોને ?

સુધરો— “અમે સુધરા કહેવાઈએ;
અમારી જેવું કેણેય ન થાય;
ધરની બાઈડી બપતામાં રાખીએ તો
બીજને શું બય ? ”

હું તો કાંઈ આવતો નથી.

મોર બિચારો વીલે મોઢે આગળ ચાલ્યો. રસ્તામાં
તેતર મળ્યું.

તેતર—મોરભાઈ, મોરભાઈ, ક્યાં ચાલ્યા ?

મોર—આ ઢેલ ખેરાને લઈને ગઈ છે તે પંખજત
લેળી કરવી છે. કણ્યો પતાવવા આવો છોને ?

તેતર— “અમે તેતર કહેવાઈએ,
અમારી ડોકે મગન,
મોરભાઈ, હું કાંઈ નવરો નથી
મારે દિકરાનાં આળ્યાં છે લગન.”

મોરભાઈ તો ત્યાંથી બગલા ભાઈ પાસે ગયા.

બગલા—કાં, મોરભાઈ ક્યાં ચાલ્યા ?

મોર—આ ઢેલ ખેરાને ગઈ છે તે પંખજત લેળી
કરવી છે. ભાઈ જરા આવી જશે ?

બગલો— “અમે બગલા કહેવાઈએ,
અમારી ડોકે વાંક;
મોરભાઈ તમારા કણ્યામાં તમે સમજો
અમે કણ્યાના રાંક.”

મોર—ચાલને હવે બાજ પાસે જાઉં. ઈ માસે
કણ્યો પતાવશે.

ત્યાં તો રસ્તામાં જ બાજ મળ્યો.

બાજ૦—મોરલાઈ, મોરલાઈ ક્યાં ચાલ્યા ?

મોર૦—આ ઢેલ ખેરાને ગઈ છે તે પંખળત લેગી કરવી છે. માથું કોઈ આવતું નથી. બાજલાઈ તમે આવશો ?

બાજ૦— “અમે બાજ કહેવાઈએ,
મારૂં માથું બોડું,
પંખળતની સરકાર રજા આપે તો,
ખેરાનું માથું તોડું.”

મોર તો રાજરાજ થઈ ગયો.

બાજને લઈને બગલો, તેતર, સુઘરો, લલેડું બધા પાસે ગયો.

પંખીજાતની નાત લેગી થઈ. બાજને બધાએ હુકમ કર્યો એટલે બાજે ખેરાને કાન થોલીને હાજર કર્યો.

બધા કહે ‘એલા ખેરા, આ મોરને એની ઢેલ આપી દે.’

ખેરા કહે ‘હાડું’

બધા કહે બાજ એ મોરને ઢેલ અપાવી દે.

બાજ૦— “હું બાજ કહેવાઈ
મારૂં માથું બોડું;
ઢેલ આપી દે મોરને નિકર
તારૂં માથું ફેડું.”

બાજ તો ખેરા વાંસે દોડ્યો.

ખેરા કે ‘લાઈશાબ લે ઢેલ પાછી આપી દઉં છું.’

પછી “નાત બધી ઘેર ગઈ,
ને મોરને ઢેલ મળી ગઈ.”

નગરશેઠની દીકરી અને ચોર

એક હતો નગરશેઠ. એને એક દીકરી. દીકરી ભારે ચતુર.

શેઠ એકવાર જાત્રાએ ચાલ્યા. ઘર બધું દીકરીને ભળાવી અને મુનીમને દુકાનની ભલામણ કરી શેઠ તો ગયા.

એકવાર શેઠને ત્યાં ચોર આવ્યા. છોડીને એની ખબર પડી. છોડી કહે જો રાડ પાડીશ ને બહાર સુતેલા નોકરોને બોલાવીશ તો મને ચોરો મારી નાખશે.

હવે કરવું શું ?

ત્યાં તો છોડીને એક સુક્તિ સૂઝી. ઈંતો ખોટું ખોટું જાણે એની બા સાથે વાતો કરતી હોય એમ એકલી એકલી બોલવા માંડી.

છોડી—‘બા, બા, જાગે છે કે ?’

(પોતેને પોતે સાદ બદલીને)—હવે સૂઈ જા ને. ઉંઘવા તો દે.

છોડી—બા સાંભળ તો ખરી.

(પોતેને પોતે)—કહે જોઈએ.

છોડી—‘બા, મને તો એમ થયું કે હું મોટી થઈશ ત્યારે મારા દીકરાનાં નામ ભાતમાતનાં પાડીશ.’

એકનું નામ પાડીશ ‘જગો.’

બીજાનું નામ પાડીશ ‘લોકો

ત્રીજાનું નામ પાડીશ ‘દોડો

ને ચોથાનું નામ પાડીશ ‘આવો

(પોતે ને પોતે)૦—‘લે આ તો માળાં નવાઈનાં નામ.’

છોડી૦—મને તો એવાં ગમે

પોતે ને પોતે૦—પછી ?

ચોર બધી વાત સાંભળતા હતા. તે તો કહે ‘આ તો સાવ ગાંડી લાગે છે. પણ જરા ઉભા રહો. હમણાં ઉઘી જાય એટલે ખાતર પાડીએ.’

ત્યાં તો પાછી છોડી બોલી :

“માડી, પછી સાંભળ તો ખરી. જો ઈ ચારે છોકરા રમવા જશે ને ત્યારે હું એને આમ સાદ પાડીને બોલાવીશ.

એમ કરીને ઈ તો સાચેસાચ ઉભી થઈને ખૂમ પાડી બોલવા લાગી :

જાગો,

લોકો,

દોડો,

આવો.

ચોર તો કહે ગાંડી છે તે હમણાં પાછી સૂઈ જશે.

પણ છોડી તો ખૂમેખૂમ પાડે.

જાગો,

લોકો,

દોડો,

આવો.

ત્યાં તો આસપાસના બધા દોડી આવ્યા ને કહે શું છે શું છે ?

છોડીએ બધી વાત કરી ત્યાં ચોર ભાગી ગયા.

ડોશી અને ચાર દીકરા

એક હતી ડોશી.

એને ચાર દીકરા. એકનું નામ હમર, બીજાનું નામ તમર, ત્રીજાનું નામ સારીંગા ને ચોથાનું નામ ગની હતું.

ગામમાં લવાયા રમવા આવ્યા. બહુ સારું રમતાં આવડે.

છોકરા કહે : ‘માડી આજ તો લવાઈ જોવા જાવી છે.’

ડોશી—‘ઠીક દીકરા, વેલા આવજો; આ આજકાલ ચોરની બીક તો લાગે છે પણ હરકત નહિ.’

છોકરા લવાયા જોવા ગયા. વાંસેથી ચોર આવ્યા.

ચોરે તો બધું ઉપાડ્યું. ગોરીઓનુંજડો બળદ લીધા, બૂરીભગરી લેંસે લીધી. ઘરમાંથી લુધ લપેટીને જે હાથ આવ્યું તે લીધું.

ચોર માલ લઈને હાલ્યા એટલે ડોશી ડાંખરી થઈને બોલ્યાં : ‘લઈ જાજો મારા ભાઈના સાળા તમારા બાપનો માલ છે તે. આ હમણા મારા દીકરા વહુટથે તે ખબર પડવી છે. લવાઈ જોવાં ન ગયા હોત તો તો ખબર પાડત.’

ચોર કહે : આ ડોશીનેય ઉપાડોને. પછી વાંસે કાણ આવશે ?

ચોરે તો ડોશીને એક પોટકામાં બાંધીને માથે ઉપાડી.

બીજા ચોર તો માલ લઈને ચાલતા થયા. એક ચોર કહે : ‘તમે આવે આવે નીકળી જાઓ. હું ડોશીને

માથે મૂડી ભવાઇમાં ભવાયો થઈ ફૂદીશ. ડાશીના છોકરા
જેવામાં રોકાશે એટલે ઘેર જશે ત્યારે ના !'

બીજા ચોર ચાલી નીકળ્યા.

એક ચોર આદ્યું પોટકું માથે લઈ ભવાયા ભેગો ગઈ
જઈ નાચવા લાગ્યો.

અધા કહે : આ વેશ તો કાંઈ નવો આવ્યો છે.

ચાર ભાઈઓ તો ખાટલા ઉપર બેઠા હતા ત્યાં
બેસી જ રહ્યા. કહે કે આ નવો વેશ જોઈને જઈએ. હશે
માડી વાટ તો જોતાં હશે પણ મોડા ભેગું મોડું.

ચોર ભવાયો તો નાચતો જાય ને તાળીઓ પાડતો
જાય ને જોને હસાવતો જાય.

ત્યાં ડાશીએ પોટકામાંથી ચારેકોર નજર ફેરવી
જેવું તો દીકરા ખાટલે બેઠેલા.

ડાશી તો પોટકામાંથી બોલી :

“ ઊઠીયુ પુતર હમર તમર,

તાત પુતર સારીંગા

આધા ઢોર ગની વિયા

આધા ઢોર ગની વિયા

આધા ઢોર ગની વિયા

થે થે થે તા થનક થે થે થે. ”

માથેથી ડાશી બોલી એટલે ચોર ભવાયો મુંઝાણો.
મનમાં કહે માર્યા. આ ડાશીએ ખેલ બગાડ્યો.

ઈ તો ડાશીનું કહેવું ન સંભળાય એટલા માટે તે
તાણી તાણીને બોલવા માંડ્યો :

“ તું કહેતી સત્ય ડોશી તું કહેતી સત્ય
તેરા ઢગા ગયા કચ્છ તેરા ઢગા ગયા કચ્છ. ”

ચોરે તો ઉપાડીને ગાંસડી પછાડીને પોખારા ગણ્યા.
ત્યાં તો શું થયું, શું થયું, કરતાક ને બધા ભેગા
થઈ ગયા.

બુચ્ચે તો મહીં ડોશી.

ડોશીચ્ચે ચોરોની બધી વાત કરી. ત્યાં તો હમર,
તમર, સારંગા ને ગનીભાઈ ચારેકોર દોડ્યા ને ચોરને
પકડી પાડ્યા ને માલ બધો પાછો લઈ આવ્યા.

ડોશીચ્ચે છ માસ ખાટલે રહી શેરો ખાધો પણ માલ
ઘેર આવ્યો.

ખોટું નગર

એક ખોટું ખોટું નગર.
 એમાં રહે ત્રણ કુંવર
 બે થયા જ ન હતા ને
 ત્રીજો થવાનો નોતો.
 ત્રણે જણા ગામતરે ચાલ્યા,
 મારગે ત્રણ ઝાડ આવ્યાં.
 બે ઊંચાં જ ન હતા
 ને ત્રીજું ઊંચાનું જ નોતું.
 એની હેઠે કુંવરો બેઠા ને ફળો ખાધાં.
 બે ફળો થયાં જ નોતાં
 ને એક ફળ થવાનું જ નોતું.
 કુંવર તો આગળ ચાલ્યા.
 મારગે જાતાં ત્રણ નદીઓ આવી.
 એમાં પાણી જ નોતું
 ને એક સૂકાઈ ગઈતી
 કુંવરે તો એનાં પાણી પીધાં.
 પછી કુંવરો એક ગામમાં ગયા.
 ગામમાં ત્રણ ઘર હતાં.
 બે ઘર તો ચણ્યા વિનાનાં
 ને એકને તો ભીંતો જ નોતી.
 એમાં ત્રણ સોનાનાં તપેલાં.

બે તપેલાં કુટી ગએલાં
 ને એક તો સાળું જ નહિ.
 એમાં રાંધ્યા ચોખા :
 નવાણું માણું હતા એમાંથી
 સો માણું રાંધ્યા.
 જમવા નોતર્યા ત્રણ પ્રાદ્મણે.
 બે તો શરીર વિનાના
 ને એકને તો મોઢું જ નહિ.
 મોઢા વિનાના પ્રાદ્મણે
 સો મણ ચોખા ખાધા ને
 બાકીના ત્રણ રાજકુંવરે ખાધા.

સોનબાઈ ને બગલો

એક હતી સોનબાઈ. રૂપરૂપનો અવતાર. એકવાર સોનબાઈ બેનપણીઓ સાથે ધૂળ લેવા ગઈ.

સોનબાઈ ખોદે ત્યાં સોનું નીકળે ને બીજી છોડીઓ ખોદે ત્યાં ધૂળ નીકળે.

બધી છોડીઓ સોનબાઈ ઉપર તો ખારે બળવા લાગી.

બધી છોડીઓ પોતપોતાના સૂંડલા માથે ચડાવી સોનબાઈને એકલી મૂકીને ચાલી ગઈ.

સોનબાઈ તો એકલી રહી. સૂંડલો ચડાવવા ઘણી મહેનત કરે પણ કેમ કયો ચડે જ નહિ.

ત્યાં એક બગલો નીકળ્યો.

સોનબાઈ કહે : ‘ બગલા, બગલા આ જરા સુંડલો ચડાવ ને ’.

બગલો કહે : ‘તું મને પરણ તો તને સુંડલો ચડાવું.’

સોનબાઈએ તો હા પાડી. બગલો સુંડલો ચડાવ્યો.

સોનબાઈ ઘર ભણી ચાલી. વાંસે વાંસે બગલો ચાલ્યો.

સોનબાઈએ તો ઘેર આવીને માને બધી વાત કહી.

મા કહે : ‘ જો હવે ઘરમાંથી ક્યાંઈ બહાર જઈશ માં. જો બહાર જઈશ તો વખતે બગલો ઉપાડી જાય ! ’

બહાર ઉભાં ઉભાં બગલો આ વાત સાંભળી ગયો.

એ તો ખૂબ ખીજણો. બધાં બગલાંને બોલાયાં ને કીધું : ‘ નદીનું પાણી પી જાઓ ! ’

ત્યાં તો બધાં બગલાં પાણી પીવા માંડ્યાં તે ઘડીકમાં નદી સાવ સૂકાઈ ગઈ.

બીજો દિ થયો ત્યારે સોનબાઈનો બાપ લેંસો લઈને નદીએ પાણી પાવા ગયો.

જઈને જુએ તો નદીમાં તો કાંકરા ઊડે.

એણે તો કાઠે ઉભેલા ઓઢ્યા બગલાને કીધું:

‘ જળ મેલો ને આબક બગલા,
જળ મેલો ને આબક બગલા,
ઘોડા ઘોડારમાં તરસ્યા મરે છે,
હાથી હાલારમાં તરસ્યા મરે છે,
ગાય ગવતરી તરસી મરે છે. ’

બગલો—તમારી દીકરી સોનબાઈને મારી સાથે પરણાવો તો જળ મેલું.

બાપે તો હા પાડી એટલે બગલાએ નદીમાં જળ મેલ્યું. નદી પાછી હતી એવી પાણીવાળી થઈ ગઈ.

બગલાને તો સોનબાઈ સાથે પરણાવી.

સોનબાઈને પાંખે બેસારીને બગલો ઘેર લાવ્યો.

સોનબાઈને બગલો સાથે રહે. બગલો દાણા ચણી આવે ને બીજા સાથે લાવે તે સોનબાઈને આપે.

આમ કરતાં કરતાં સોનબાઈને તો દીકરો આવ્યો.

સોનબાઈ તો રાજીનારેડ થઈ ગઈ.

એક દિવસ સોનબાઈનો બાપ કહે ચાલ્યને કોડને મોકલું ને બખર તો કઢાવું કે સોનબાઈને તે સુખ છે કે દુઃખ.

બાપે તો સોનબાઈના બાઈને મોકલ્યો.

સોનબાઈનો બાઈ તો સોનબાઈ પાસે આવ્યો.
બાઈએન મળ્યાં ને ખુશી થયાં.

ત્યાં તો બગલાને ચણીને આવવાનો વખત થયો.

સોનબાઈ—‘બાઈ આ ડામચીયામાં સંતાઈ જા.
બગલો એવો છે કે તને બાળશે તો મારી નાંખશે.’

બાઈ તો ડામચીયામાં સંતાઈ ગયો. સોનબાઈએ
એ ગલુડીયાં પાળ્યાં હતાં. તે એકને ઘંટી હેઠ પૂર્યું;
બીજાને સાવરણી સાથે બાંધી ઘરમાં રાખ્યું, ને પોતે
બારણા આવી બેઠી.

ત્યાં બગલો આવ્યો ને કહે બારણાં ઉઘાડો.

સોનબાઈ તો ટાંઈ બોલી નહિ. ત્યાં સોનબાઈનો
છોકરો બોલ્યો :

‘બાપા, બાપા,
મામલીયો ડામચીયામાં,
નાનું ગલુડું ઘંટી હેઠ
ને મોટું ગલુડું સાવરણીએ.

બગલો બહારથી કહે : ‘સોનબાઈ આ છોકરો શું
કહે છે ?’

સોનબાઈએ અંદરથી જ કીધું :

‘હ તો અમથો લવે છે.’

ત્યાં તો છોકરો ફરીવાર બોલ્યો :

‘ બાપા, બાપા,
મામલીયો ડામચીયામાં,
નાનું ગલુડું ઘંટી હેઠ
ને મોઢું ગલુડું સાવરણીએ.’

બગલો—‘ બારણાં ઉઘાડો.’

સોનબાઈએ ઉઘાડ્યું નહિ.

બગલો તો પાછો ચણવા ચાલ્યો ગયો.

પછી ડામચીયામાંથી મામેા નીકળ્યો ને એની સાથે
સોનબાઈ દીકરાને લઈને પીયર ચાલી ગઈ.

પાછળથી બગલો ચાવીને જુએ તો કોઈ ન મળે.

પટેલ અને ચોર

એક હતો પટેલ. તેને એક દીકરો ને એક વહુ.

વહુ બહુ ડાહી ને કાંઈક ધરમધ્યાનમાં જાણે. એનાં પીયરીયાં બધાં ધરમકરમમાં ઠીક કહેવાતાં.

બાકી સાસરામાં તો કોઈ કાંઈ સમજે કે સણે. ધરમે શું ને કરમે શું.

લાલો એંસી વરસના થયા પણ કોણ જાણે વાર પૂછીને પ્રભુનું નામ લેતા હોય તો.

એકવાર વહુ કુવે પાણી ભરતીંતી ત્યાં પીયરનો બ્રાહ્મણ નીકળ્યો.

વહુએ એને ઓળખી ને પૂછ્યું : ‘ મહારાજ કયાં જાઓ છો ? ’

મહારાજ કહે, : ‘ આ ચોમાસું બેહું છે તે કયાંક કથાવાર્તા કરશું ને વરસ દિનો ગુજરો કાઢશું. ’

વહુનો જીવ ધરમમાં ખરો ના એટલે કહે ત્યારે મહારાજ અહીં જ રહી જાઓ ને, આ ગામને ચોરે કથા વાંચજો. જે મળશે તે આછુંપાતળું આપશું.

બ્રાહ્મણ તો કહે ‘ ઠીક. ’ એમ કહીને એ તો ચોરે ગયો.

વહુએ ઘેર જઈને લાલાને કીધું— દાદાજી, દાદાજી ગામને ચોરે એક બ્રાહ્મણ આવ્યો છે તે કહે છે રોજ કથા વાંચવાનો છે તે તમે રોજ જાઓ. હવે તમારે તો ભગવાન ભજ્યાનું છે ને !

ભાભા કહે : ‘વહુ બેટા હું કથાખયામાં હું સમજું, પણ તમે કહે છે તે જાતો રહીશ.’

ભાભા તો રોજ કથામાં જાય ને રાતે વહુ ભાભાને પૂછે : ‘દાદાજી, દાદાજી આજે કથામાં શું સાંભળ્યું.’

દાદાજી—બેટા, મને તો કાંઈ સાંભરતું નથી. ઘરે આવું છું ત્યાં બધું ચ ભૂલી જાઉં છું.

વહુજી—ભાભાજી, તમારે રોજ એક વેણ ચાદ રાખવું. બીજું કાંઈ ન સાંભરે તો કાંઈ નહિ.

ભાભાજી—હાં, હવે ઠીક વાત કીધી. એક વેણ તો ચાદ રાખીશ.

પટેલ ગામમાં જરા મોટા ગણાતા. વળી ઘરડુંપાન એટલો સૌ માનપાન પણ આવે. પટેલ કથામાં જાય ત્યારે સૌ કહે : ‘આવો આવો, બેસો બેસો.’ પટેલ પાછા કથામાંથી ઊઠીને ઘર આવે ત્યારે પાછા સૌ કહે ‘ઊંઠશો ? ઊંઠશો ? આવજો, આવજો’.

પટેલજી—આજ તો આ વેણ ચાદ રાખીશ.

‘આવો, આવો બેસો, બેસો’.

‘ઊંઠશો ? ઊંઠશો ? આવજો, આવજો.’

પટેલ તો પાછા ભુલકણા. એ કહે આજ તો આ વેણ ગોખી જ રાખું. એમ કરીને પટેલ તો ઘર જઈને માંડયા ગોખવા :

‘આવો, આવો, બેસો, બેસો.’

‘ઊંઠશો ? ઊંઠશો ? આવજો, આવજો.’

પટેલ તો બેઠા બેઠા ગોખે છે. ડોકું હલાવતા જાય છે ને ગોખે છે :

પટેલ તો વહુ ઝ્યારે પૂછે ને ઝ્યારે વાત કહું એની રાહ જુએ છે. પણ વહુ તો આજ પૂછવું ભૂલી ગયેલી.

પટેલ તો ગોખ્યા જ કરે છે. મધરાત થઈ તો ચે પટેલ સૂતા નથી.

ત્યાં પછીતે ચારે ખાતર દીધું. પટેલ તો ગોખતા હતા :

“ આવો, આવો ”

ચાર વિચારમાં પડ્યા. માળું પટેલ જાગતા લાગે છે ને ઠેકડી કરીને બોલે છે. ચાર તો શું થાય છે તે જોવા લાંપાઈને બેસી ગયા. ત્યાં તો પટેલ બોલ્યા :

“ બેસો બેસો ”

ચાર કહે ભાભા જાગે છે ખરા. ચાલોને બીજે જઈએ. એમ કહીને એ તો ઉઠ્યા. ત્યાં ભાભા પાછા ગોખતા ગોખતા બોલ્યા :

“ બઠશે ? બઠશે ? ”

ચાર કહે : હવે ભાગો. ભાભા બધું જાણે છે. હમણું રાહ પાડશે તો પકડશે. એમ કહીને ચાર ભાગ્યા. ત્યાં ભાભો બોલ્યા :

“ આવજો આવજો ”

ધડબડાટ થયો એટલે સૌ જાગી ગયા. જોવે ત્યાં ચારે પછીતે ખાતર દીધેલું. પણ કાંઈ ચોરી થયેલી નહિ. પાછળથી ખજાર પડી કે આ તો આમ બન્યું હતું.

ભાભો—માળું કથાનો પરચો ખરો.

ચાર ઉંદરડીઓ

ચાર હતી ઉંદરડીઓ. ચારે બેનપણી.

એક રહે ઘંટીમાં, એક રહે હાટમાં, એક રહે
વાટમાં ને એક રહે ખેતરમાં.

એક વાર એક કણુત્રી ગાડું લઇને ખેતરે જતો હતો;
વાટે જતાં વાટમાં રહેનારી ઉંદરડી કચરાઈ ગઈ. કચરાઈને
ઈ તો પૈડાં સાથે ચોંટી ગઈ.

ગાડું તો ખેતરે ગયું. કણુત્રી ગાડામાં પૂળા ખડકે
છે ત્યાં ખેતરવાળી ઉંદરડીએ પૈડા સાથે ચોંટી ગયેલી
ઉંદરડી લાગી.

એણે તો કણુત્રીની સાથે સંદેશો દીધો :—

‘લાઇ ઉભા વાળીઆ,
લાઇ પૂળા વાળીઆ;
હાટુડીને કહેજે કે
વાટુડી મરી ગઈ.’

કણુત્રી કહે માણું કેાણુ બોલ્યું ? અહીં કેાઇ માનવી
તો નથી !

ત્યાં તો ઉંદરડી ફરીવાર બોલી:—

‘લાઇ ઉભા વાળીઆ,
લાઇ પૂળા વાળીઆ;
હાટુડીને કહેજે કે
વાટુડી મરી ગઈ.’

કણુત્રીએ તો ચારે કોર બોલ્યું. ફરીફરીને બોલ્યું પણ
કેાઇ જવાબ નહિ.

કણ્ણી તો નાહકનો બીનો ને ગાડું ને પૂજા મૂકીને
લાગ્યો.

ઘેર આવીને વાણીઆને હાટે તેલ લેવા ગયો. ઈજ
હાટમાં ચોલી ઉઢરકી રહે.

તેલ લેતાં લેતાં કણ્ણી કહે : ‘ શેઠ આજ તો
ભારે થઈ. ’

શેઠ— શું ?

કણ્ણી—પૂજા લેતો હતો ત્યાં કોઠ ખેતરમાં બોલ્યું :

‘ ભાઈ ઉભા વાળીઆ,
ભાઈ પૂજા વાળીઆ;
હાડુડીને કે’જે
કે વાડુડી મરી ગઈ. ’

ચોલી હાડુડી તો દરમાં બેઠી બેઠી આ વાત સાંભળતી
હતી. દરમાંથી જ એણે પૂછ્યું :

‘ ભાઈ ઈ વાત તને કોણે કીધી ? ’

વાણીઓ ને ખેડુત કહે : માળું ઈ કોણ બોલ્યું ?
ત્યાં તો હાડુડીએ ફરીવાર પૂછ્યું :

‘ એલા ઈ વાત તને કોણે કીધી ? ’

કણ્ણી કહે : ભાગે શેઠ, આ હાટમાં કાંઈક લાગે છે.
ત્યાં તો શેઠને કણ્ણી બેઠે હાટ મૂકીને લાગ્યા.

કણ્ણી ઘેર જઈને કણ્ણમણને વાત કરવા લાગ્યો :

‘ સાંભળ્યું કે, આજ તો માળું કૌતક થયું. આ
ખેતરમાં ગાડું છોડી પૂજા ભરતો હતો ત્યાં તો કોઠ બોલ્યું :

‘ ભાઈ ઉભા વાળીઆ,
ભાઈ પૂજા વાળીઆ;
હાટુડીને કે’જે કે
વાટુડી મરી ગઈ. ’

હું તો એવો બીનો કે ગાડું મૂકીને ભાગ્યો.

આ તેલ લેવા ગયો હતો ત્યાં એવું થયું.

વાણીઆને વાત કરતો હતો કે ખેતરમાં કોઠ આમ
આમ બોલ્યું ને હું તો બીને ભાગ્યો ત્યાં તો હાટમાંથી
કોઠ બોલ્યું :

‘ એલા ઇ વાત તને કોણે કરી ? ’

હાટમાં તો કોઈ નો’તું.

અમે તો ત્યાંથી ભાગ્યા.

કોઠ વાંસે પડ્યું લાગે છે. ’

ત્યાંથી ઘંટુડી ઘંટીમાંથી સાવરણી-સૂંથીયું માથે
મૂકીને બહાર આવીને ફળી વચ્ચે બેસીને બોલી :

‘ ભાઈ, તને ઇ સંદેશા કોણે દીધા ? અર્ રૂ મારી
વાટુડીએન મરી ગઈ ? તે ખેતરની બેને હાટુડી, ઘંટુડીને
સંદેશા મોકલ્યા ? હાય, હાય ગજબ થયો. ’

કણબી કહે : ‘ ઓય, ઓય, આ તો ખેતરમાં ઊંદરડી
બોલતી હતી. હું તો નાહકનો બીનો. ’

કણબણ કહે : ‘ તમે તો એવા જ છો. ઊંદરડીથી ચે
બીઓ ! ’

વાદીલા કાગડો

એક હતી કાબર ને એક હતો કાગડો. કાગડાભાઈ વાદીલા. કાબર જે કરે તે કરે.

એક દિ કાબર નાહીધોઈને પીંપળે બેઠી.

જાંચું જોયું તો આંખમાં આંજણ.

નીચું જોયું તો પગમાં ઝાંઝર.

ખાડામાં હાથ નાખ્યો તો વીંટી જડી.

ખડમાં હાથ નાખ્યો તો ફપિયા જડયા.

રેતીમાં હાથ નાખ્યો તો હીરા જડયા,

પાદર ગઈ ત્યાં ગાડીધોડા મળ્યા.

કાગડો નાહીધોઈને ખાવળને ઝાડે બેઠો. આંચમાં શુ રહી ગયેહું.

જાંચું જોયું તો આંખ પુટી.

નીચું જોયું તો પગ ભાંગ્યા.

ખાડામાં હાથ નાખ્યો તો વીંછી કરડ્યો.

ખડમાં હાથ નાખ્યો તો એફ કરડ્યો.

પાણીમાં હાથ નાખ્યો તો અજગર વીંટાણો.

રેતીમાં હાથ નાખ્યો તો ઝાંઝફ કરડ્યું.

ને પાદર ગયો ત્યાં મરી ગયો.

ચકી ચકાની વાત

એક હતી ચકી ને એક હતો ચકો. ચકી લાવી ચોખાનો દાણો ને ચકો લાવ્યો દાળનો દાણો.

ચકલીએ તો એની ખીચડી રાંધી. ચકલીબાઈ ખીચડી ચૂલે મૂકીને પાણી ભરવા ગઈ. ચકલાને કહેતી ગઈ કે જરા ખીચડી સંભાળજે. દાઝી ન જાય.

ચકલો કહે : ‘ ઠીક ’.

ચકલી ગઈ એટલે ચકલાબાઈ તો કચીપાકી ખીચડી ખાઈ ગયા.

ચકલીને ખબર ન પડે એટલે ચકલાબાઈ આંખે પાટા બાંધીને સૂતા.

ત્યાં તો ચકીબાઈ પાણી ભરીને આવ્યાં. ચકલાએ તો અંદરથી ખારણાં વાસ્યાં હતાં

ચકી—ચકારાણા, ચકારાણા, ખારણાં ઉઘાડોને !

ચકો—મારી તો આંખો ડુઝે છે તે પાટો બાંધીને સૂતો છું. તમે હાથ નાંખીને ઉઘાડો !

ચકી—આ બેડું કેણુ ઉતારશે ?

ચકો—કટુડીઓ ફેડી નાખો ને કુરડી ઉતારી ઘરમાં આવો.

ચકીએ તો કટુડીઓ ફેડી નાખ્યો ને કુરડી ઉતારી ઘરમાં ગઈ.

ત્યાં રાંધણિયામાં જઈને ખીચડી સંભાળવા જાય ત્યાં તો તપેલીમાં ખીચડી ન મળે.

ચકી૦—ચકારાણા, ચકારાણા, આ ખીચડી કેાણુ ખાઈ
અયું ?

ચકો૦—અમને તો કાંઈ ખખર નથી. રાજનો કુતરો
આવ્યો હતો તે ખાઈ ગયો હશે.

ચકલી તો રાજ પાસે ફરિયાદે ગઈ. જઈને કહે
' રાજજી, રાજજી, તમારો કાળીઆ કુતરો મારી ખીચડી
ખાઈ ગયો '.

રાજ૦—બોલાવો કાળીઆ કુતરાને. ચકલીની ખીચડી
કેમ ખાઈ ગયો ?

કુતરો૦— મેં ચકલીની ખીચડી ખાધી નથી. ચકાએ
ખાધી હશે ને ખોટું બોલતો હશે.

રાજ૦—બોલાવો ચકાને.

ચકો આવ્યો ને કહે : ' મેં ખીચડી નથી ખાધી.
કુતરાએ ખાધી હશે '.

રાજ૦—એલા સિપાઈ કયાં છે ? આ ચકલાનું
અને કુતરાનું બેયનું પેટ ચીરો એટલે જેણે ખીચડી ખાધી
હશે એના પેટમાંથી નીકળશે.

કુતરો૦—હા ચીરો માફ પેટ, ખાધી હશે તો
નીકળશેના ?

ચકલી તો ખીનો. એણે તો ખીચડી ખાધી હતી.
એ તો ધૂજવા માંડયો ને બોલ્યો : ' ભાઈશાખ ખીચડી તો
મેં ખાધી છે. એક ગનો માફ કરો '.

રાજ તો ખીજયો એટલે ચકલાને કુવામાં નખાવ્યો.

ચકલી તો કુવા ઉપર બેઠી બેઠી રોવા માંડી.

ત્યાં એક ગાયેનો ગોવાળ નીકળ્યો. ચકલી કહે :

‘એ ભાઈ ગાયેના ગોવાળ,
ભાઈ ગાયેના ગોવાળ;
મારા ચકારાણુને કાઢે તો,
તને ખીર ને પોળી ખવરાવું.’

ગાયેનો ગોવાળ—ખાપુ હું કાંઈ નવરો નથી તે
તારા ચકલાને કાઢું. હું તો મારે આ ચાલ્યો.

એમ કહીને ગાયેનો ગોવાળ ચાલ્યો ગયો. ચકલી
તો કોઈ નીકળે એની રાહ જોતી બેઠી.

ત્યાં ભેંસેનો ગોવાળ નીકળ્યો. ચકલી કહે :

‘એ ભાઈ ભેંસેના ગોવાળ,
ભાઈ ભેંસેના ગોવાળ;
મારા ચકારાણુને કાઢે તો,
તને ખીર ને પોળી ખવરાવું.’

ભેંસેનો ગોવાળ—હું કયાં નવરો છું તે તારા
ચકારાણુને કાઢું.

એમ કહીને ભેંસેનો ગોવાળ ચાલ્યો ગયો.

ચકી તો કોઈની વાટ જોતી બેઠી. ત્યાં બકરાનો
ગોવાળ નીકળ્યો. ચકલી બકરાના ગોવાળને કહે :

‘એ ભાઈ બકરાના ગોવાળ,
ભાઈ બકરાના ગોવાળ;
આ મારા ચકારાણુને કાઢે તો,
તને ખીર ને પોળી ખવરાવું.’

બકરાનો ગોવાળ— હું કાંઈ નવરો નથી તે તારા ચકાને કાઢું. હું તો મારે આ ચાલ્યો. એમ કહીને બકરાનો ગોવાળ તો ચાલ્યો ગયો.

ચકલી તો બેઠી. ત્યાં સાંઢીઆની ગોવાળણી નીકળી. ચકલી કહે :

‘ એ બાઈ સાંઢીઆની ગોવાળણ,
બાઈ સાંઢીઆની ગોવાળણ;
આ મારા ચકારાણાને કાઢે તો,
તને ખીર ને પોળી ખવરાવું.’

સાંઢીઆની ગોવાળણને દયા આવી એટલે એણે તો ચકલાને કુવામાંથી કાઢ્યો.

ચકલી—ચાલો બેન હવે ઘેર જઈને ખીર ને પોળી ખવરાવું.

ગોવાળણ તો ઘેર આવી.

ચકલીએ તો ખીર ને પોળી ખાંતથી કર્યાં. પણ ચકલો લુચ્યો. એણે તો લોઢી તપાવીને લાલચોળ કરી. જમવાનો વખત થયો એટલે એણે તો લાલચોળ લોઢી ઢાળી ને કીધું લ્યો ગોવાળણીબાઈ આ સોનાને પાટલે બેસો.

ગોવાળણી તો સોનાને પાટલે બેસવા ગઈ ત્યાં તો વાંસે દાઝી.

બીચારી બોલતી બોલતી બાગી:

ખીર ન ખાધી હું તો દાઝી.

ખીર ન ખાધી હું તો દાઝી.

સોનખાઈ ને ખાવો

સાત ભાઈ વચ્ચે એક જ બેનડી. એનું નામ સોનખાઈ.

ભાભી હારે સોનખાઈ ધૂળ લેવા ગઈ. સોનખાઈ જોઢે ત્યારે સોનું નીકળે ને ભાભી જોઢે ત્યારે ધૂળ નીકળે.

ભાભીએ ધૂળનો સૂંડલો ભર્યો ને સોનખાઈએ સોનાનો સૂંડલો ભર્યો.

સોનખાઈના સૂંડલામાં સોનું જોઈ ભાભીને તો અઢેખાઈ આવી. પોતાનો સૂંડલો માથે ચડાવીને ચાલતી થઈ.

સોનખાઈ—ભાભી, ભાભી આ સૂંડલો ચડાવોને.

ભાભી—ચડાવને તારી મેળાએ, હું તો કાંઈ ચડાવતી નથી. એમ કહીને ભાભી તો ચાલી ગઈ.

સોનખાઈ તો એકલી રહી. સૂંડલો ચડાવવા ઘણી મહેનત કરે પણ કેમે કરીને ચડે નહિ.

ત્યાં તો એક ખાવો નીકળ્યો. ખાવો કહે : ‘એલી એટલું બધું બળ શું કામ કરે છે. લે હું જ સૂંડલો ચડાવું’.

ખાવાએ તો સૂંડલો ચડાવ્યો એટલે સોનખાઈ ઘર ભણી હાલી.

પણ ત્યાં તો ખાવો વાંસે દોડ્યો ને એને ખાંધે બેસારીને પોતાનો સાથે મઢીએ લઈ ગયો.

ખાવો તો એની સાથે પરણ્યો. એને ચારપાંચ છોકરાં ચે થયાં.

ખાવો તો જત્રાએ નીકળ્યો. સાથે સોનખાઈ ને એનાં છોકરાં.

ગામેગામ ફરે. સોનબાઈને હોટ માગવા મોકલે ને પોતે ગામ બહાર બેસે ને છોકરાંને સાચવે.

એમ ફરતાં ફરતાં સોનબાઈ ઘણે વરસે બાપના ગામમાં આવી.

બાવાએ તો સોનબાઈને બીજા માગવા મોકલી.

સોનબાઈ ઘેરઘેર ફરે છે ને બીજા માગે છે :

“ દંતા શેઠને સાત દીકરા,
સાતે ઉપર સોનબાઈ બેની;
મોતીડાં વીણતાં જોગીડે આલી;
બાઈ બાઈ બીક્ષા દો. ”

આમ બોલતી જાય છે ને ફરે છે.

કોક બટકુંક રોટલો આપે છે તો કોક ચપટીક હોટ આપે છે.

એમ ફરતાં ફરતાં પોતાને જ ઘેર ગઈ ને બોલી :

“ દંતા શેઠને સાત દીકરા,
સાતે ઉપર સોનબાઈ બેની;
મોતીડાં વીણતાં જોગીડે આલી;
બાઈ બાઈ બીક્ષા દો. ”

સોનબાઈ બોલી ત્યાં તો ઘરતું બધું માણસ ભેગું થઈ ગયું ને કહે : બાઈ, બાઈ, શું બોલી ? ફરીને બોલ તો ?

સોનબાઈ તો ફરીને બોલી :

“ દંતા શેઠને સાત દીકરા,
સાતે ઉપર સોનબાઈ બેની;
મોતીડાં વીણતાં જોગીડે આલી,
બાઈ, બાઈ, બીક્ષા દો. ”

બધાં—આ તો આપણી સોનબાઈ ન હોય ! સોન-
બાઈને તો સૌએ ઓળખી.

સોનબાઈનાં તો દુઃખડાં લીધાં ને ખવરાવી પીવરાવીને
ત્યાં જ રાખી.

બાવે તો સોનબાઈની ઘણી વાટ જોઈ પણ સોનબાઈ
પાછી આવી નહિ.

બાવો કહે : ‘ ચાલ ને સોનબાઈને ગોતવા જઈ. ’

બાવો તો બગલમાં ઝોળી નાખી બાવણુને ગોતવા
નીકળ્યો.

બાવો ઘેરઘેર બીખ માગતો જાય છે ને બોલતો
જાય છે :

“ ટસરક ટીલડી ચોડી છે,
મસરક માથાં ગુથ્યાં છે;
ઘેર બાળકડાં રૂવે છે,
જોગીડો વાટ જીવે છે. ”

ફરતાં ફરતાં બાવો સોનબાઈને જ ઘેર આવ્યો ને
બોલ્યો

“ ટસરક ટીલડી ચોડી છે,
મસરક માથાં ગુથ્યાં છે;
ઘેર બાળકડાં રૂવે છે;
જોગીડો વાટ જીવે છે. ”

ત્યાં તો ઘરનાં માણસો લેગાં થઈ ગયાં ને કહે :
‘ આ તો બોલ્યો બાવો ! સોનબાઈને લઈ ગયો હતો એ. ’

બધાં—બાવાજી, ફરીવાર બોલો જોઈએ ?
બાવો બોલ્યો :

“ ટસરક ટીલડી ચોડી છે,
મસરક માથાં ગુથ્યા છે;
ઘરે બાળકડાં રૂવે છે,
બેગીડો વાટ બુચે છે.”

બધાં—ઠીક છે આ બાવાને તો એકવાર પાંસરો કરીએ.

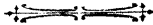
પછી સૌ કહે : ‘બાવાજી, આવો આવો. આ તમારું સાસરું છે. હવે હમણાં સોનબાઈને વળાવીએ છીએ.’

બાવાને તો કુવા ઉપર ખાટલો ઢાળી એના ઉપર પાથરણું પાથરી બેસવાનું કીધું.

બાવાજી જ્યાં ખાટલા ઉપર બેસવા જાય ત્યાં તો ભસ દઈને કુવામાં પડી ગયા ને રામ બોલો ભાઈ રામ.

પાદર જઈને સોનબાઈ એનાં છોકરાંને લઈ આવી.

પછી સોનબાઈની ભાણીનો નાક ચોટલો કાપીને અવળે ગઈએ બેસાડી એને કાઢી મૂકી ને સોનબાઈએ આધું પીધું ને રાજ કર્યું.

મગર અને ગોવાળીઓ

એક હતી મગર. એકવાર મગર કહે ચાલને આ નદીમાંથી નીકળીને તળાવમાં જાઉં. નદી તો સૂકાઈ જવા આવી છે.

રાત પડી એટલે મગર નદીમાંથી નીકળી ને ચાલવા માડી. અરધે રસ્તે આવી ત્યાં તો સવાર પડી.

મગર કહે હવે ચાલીશ તો કેાક ભાળશે ને મારી નાખશે. એ તો એક ખાડા પાસે પડી.

ત્યાં એક ગોવાળીઓ ઢોર લઇને નીકળ્યો.

મગર—ગોવાળભાઈ, ગોવાળભાઈ મને તળાવમાં લઇ જશો ?

ગોવાળ—નારે બપુા, તું મને ખાઈ જ જાને.

મગર—નહિ ખાઉં. જોજો જરૂર તને નહિ ખાઉં.

ગોવાળીઆએ મગરને ખાંધ ઉપર ઉપાડી ને તે તળાવમાં લઇ ગયો ને કાઠે મૂકી.

મગર—ભાઈ મને પાણીમાં ઉતાર. હજી તો મારા પગે નથી પલજ્યા, હાથે નથી પલજ્યા. હજી તો સાવ કોરી છું. આ ગોઠણ સૂધીના પાણીમાં લઈ જા.

ગોવાળ તો મગરને ગોઠણ સૂધીના પાણીમાં લઇ ગયો.

મગર—ભાઈ હજી તો મારા પગે નથી પલજ્યા, હાથે નથી પલજ્યા, હજી તો સાવ કોરી છું. જરા કડ સમા પાણીમાં તો લઈ જા.

ગોવાળીઓ તો કડ સમા પાણીમાં લઈ ગયો.

મગર૦—ભાઈ, હજી તો મારા પગે નથી પલખ્યા, હાથે નથી પલખ્યા, હજી તો સાવ ડોરી છું. મને ડોક સમા પાણીમાં તો લઈ જા.

ગોવાળીઓ તો મગરને ડોક સમા પાણીમાં લઈ ગયો. ત્યાં તો ગોવાળીઓને મગર કહે : હવે તો હું તને ખાઈ જવાની. હવે તે મૂકું.

ગોવાળ૦—એમ તે હોય. મેં તને તડકામાંથી અહીં આણી ને હવે મને જ ખવાય. આ તો હું તારે સાથે કરવા ગયો ત્યારે તું જ મને ખાવા બેઠી. આ કાંઈ ઠીક ન કહેવાય.

મગર૦—પણ તને નો ખાઉં તો મરી જાઉં ના.

ગોવાળ૦—એમ નહિ. ચાલો આપણે ન્યાય કરાવીએ.

ત્યાં એક ગધેડો ભૂંકતો ભૂંકતો નીકળ્યો.

ગોવાળ૦—હેં ભાઈ ગધેડાભાઈ, આ અમારો ન્યાય તો કરતા જાઓ. તમે ઠાઠા માણસ લાગો છો.

ગધેડો—બોલો જોઈએ શું કહ્યો છો ?

ગોવાળે બધી વાત કરી. ત્યારે ગધેડો કહે :
“ એ તો ભાઈ દુનિયામાં એવું જ ચાલે છે. આ જીવાન હતો ને કીફાના માર ખાતો અને ભાર ઉપાડતો ત્યાં સૂધી તો શેઠે રાખ્યો ને કામ કરાવ્યું. હવે ઘરડો થયો એટલે આ બે દંડીકા મારીને કાઢી મૂક્યો. આ દુનિયામાં ન્યાય જ આવળો છે. તું ભણું કરવા ગયો તે હવે લોગવ. તને કાણે કીધુંતું કે તું મગરને ઉપાડીને પાણીમાં લઈ જજે.”

એમ કહીને ગધેડો તો ચાલ્યો ગયો.

મગર૦—હવે તો હું તને ખાઈશ.

ગોવાળ૦—ઉતાવળી થા મા. આપણે કેઈ ખીજને પૂછીએ. ગધેડે એમ કીધું એમાં બધાં શું આવી ગયા. ઈ તો કહે દુઃખનો માર્યો.

ત્યાં તો એક બળદ નીકળ્યો.

ગોવાળ૦—ભાઈ બળદભાઈ, બળદભાઈ આ જરા ન્યાય કરતા જાઓ ને.

બળદ૦—શું છે ભાઈ કહે એમણે ?

ગોવાળે બધી વાત કરી.

બળદ૦—એ તો દુનિયામાં એમ જ ચાલ્યું આવે છે. આ જાત હાલતી હતી ત્યાં સૂધી તો થોડે ઢસરડા કરાવ્યા ને આ અટક્યા એટલે આંકીને કાઢી મૂક્યા. આ ગુણુ કર્યો તો કે અવગુણુ કરે. મગર કરે છે એમાં નવાઈ શું કરે છે. ઈ તો એમ જ હાલે છે.

મગર૦—હવે તો હું તને ખાઈશ.

ગોવાળ૦—ઉતાવળી થા મા. હજી કેાકને પૂછીએ. ત્યાં એક શિયાળ નીકળ્યું.

ગોવાળ૦—અરે શિયાળભાઈ, શિયાળભાઈ, આમ જુઓ. આ અવળો ન્યાય. હું આ મગરને રસ્તા ઉપર પાણી વિના તડકડતી હતી તે તળાવમાં લાવ્યો ને પાણીમાં નાખી ત્યારે કહે છે જે હવે તને જ ખાઉં.

‘શિયાળ૦—ઈ તો મોટો અન્યાય કહેવાય. ઉભો રહે હમણાં તને છોડાવું છું. એમ કહીને શિયાળે તો ‘હુકી, હુકી’ કીધું એટલે બધાં શિયાળ ભેગાં થઈ ગયાં.

પછી બધાં શિયાળે ઘડીકમાં તળાવનું પાણી મોંઢામાં ભરી ભરીને કાઢી નાંખ્યું એટલે મગરબાઈ તો મરવા જેવાં થઈ ગયાં ને ગોવાળને મૂકી દીધો.

મગર૦—શિયાળીયાં, યાદ રાખજે તને કરમઠાં ખાતો પકડીશ. ઉમરાં ખાતો પકડીશ, પકડીશ પકડીશ ને પકડીશ, જાવા નહિ દઉં.

શિયાળ૦—તારેથી થાય ઈ કરી લેજે.

બીજે દિ શિયાળ વીરડામાં પાણી પીવા આવે તે પહેલાં મગર એમાં જઈને હલ્યાચલ્યા વિના સૂતી.

શિયાળ પાણી પીવા આવ્યું. એણે તો મગરને ઓળખી કાઢી.

શિયાળ૦—આજ તો મારી માએ એમ કીધું છે કે વીરડામાં હંગેલું, મુતરેલું પાણી હોય માટે ખાડાનાં તાબં પાણી પીવાં.

એમ કહીને શિયાળે ખાડાનું પાણી પીધું ને ચાલ્યું ગયું.

મગર૦—આ તો પકડાયો નહિ. કંઈ નહિ કાલે ખાડાખાઓચીઆમાં જ જઈને બેસું.

બીજે દિ શિયાળ પાણી પીવા આવે ત્યાં ખાડામાં મગર દેખાણી.

શિયાળ સમજી ગયું. તે કહે : ‘ આજ તો મારી માએ કહેલું છે કે ખાડાખાઓચીઆમાં હંગેલું મુતરેલું પાણી હોય માટે વીરડાનાં તાબં પાણી પીવાં ’.

એમ કહીને શિયાળે વીરડાનું પાણી પીધું.

મગર૦—મૂઝો કે દિ હાથ આવવાનો ! પછી મગર કરમદાનાં ઝાડ ઉપર ચડીને બેઠી.

ત્યાં શિયાળભાઈ કરમદાં ખાવા આવ્યા ત્યાં તે મગરે શિયાળને! પગ પકડયો.

શિયાળ૦—સાફ થયું કે મારો પગ પકડનાં કરમદાંનું ડાળું પકડયું. નિકર મારા ખાર જ વાગી જાત ના !

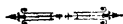
મગર૦—આ તો ભૂલ્યા. મૂઝાના ટાંટીઆને બહલે ડાળું પકડયું.

એમ કહીને જ્યાં મગરે પગ ધારી ડાળું પકડયું ત્યાં તે શિયાળ ભાઈએ ને હી હી કરીને મગરને ચીડવી.

પછી મગર શિયાળના દરમાં જઈને બેઠી ને ઉં ઉ કરવા માંડી.

શિયાળભાઈ આવીને કહે રોજ તો કોઈ બોલતું નથી, આજે કોણ બોલે છે. કોક નવતર આવ્યું છે. ચાલને એને બાળી જ નાખું.

એમ કરીને દર ઉપર કાંટા નાખી દરને સળગાવ્યું. સાથે બિચારી મગર પણ બળી ગઈ.

તડ તડ તુંબડી તડ તડ

એક હતો છોકરો. એક વાર ગામ જવા નીકળ્યો. માએ ભાતામાં સાત ઢેબરાં કરી દીધાં. ઢેબરાં લઈને છોકરો તો ચાલ્યો.

ચાલતાં ચાલતાં એક વાવ આવી. ખપોર થયા હતા. છોકરો કહે : ‘હવે તો ભૂખ લાગી છે. ચાલ ને ભાતું કાઢીને ખાઉં; આ વાવને પગથિયે ઠીક પડશે.’

છોકરો તો વાવે બેઠો ને ભાતું છોડ્યું.

ભૂખ બહુ લાગી હતી. છોકરો મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યો કે કેટલાં ઢેબરાં ખાઉં ?

એક ખાઉં ?

બે ખાઉં ?

ત્રણ ખાઉં ?

ચાર ખાઉં ?

પાંચ ખાઉં ?

છ ખાઉં ?

સાતે ખાઉં ?

વાવમાં સાત ભૂત રહેતા હતા. તેમણે આ સાંભળ્યું. એ કહે : એલા, આ વળી કોણ આવ્યો છે ? આપણને સાતેને ખાઈ જવાનું કહે છે. કોક મોટો જબરો હોવે નેઈએ.

એક ભૂત કહે : ‘ચાલોને કાંઈક એને ભેટ આપીએ. શા થઈને ચાલ્યો જય તો સાફ.’

ભૂતની પાસે એક ચૂલો હતો. એવો ચૂલો કે એમાં

જે ચિંતવીએ તે થાય. લાડવા ચિંતવો તો લાડવા થાય ને પેંડાબરફી ચિંતવો તો પેંડા બરફી થાય. જે ચિંતવો તે થાય.

ભૂત તો બહીતું બહીતું ઉપર આવ્યું ને કહે : ‘અરે ભાઈ અમને શીદને ખાવાનું બોલે છે. અમે કાંઈ તારૂં થોડું બગાડ્યું છે ? અમે તો અમારી મોખે આ કુવામાં રહીએ છીએ. તારે જોઈતો હોય તો લે આ ચૂલો લઈ જા. આ એવો ચૂલો છે કે તું જે ચિંતવીશ તે થશે.’

છોકરે તો ચૂલો લઈ લીધો. મનમાં કહે : અરે આ તો કામ પાડ્યું. આપણે તો ઢેબરાં ખાવાનું કરતા હતા ને ઢેબરાને ગણતાં હતાં ત્યાં તો ભૂત બીના ને ચૂલો આવ્યો.

છોકરો તો ઘર ભણી પાછો વળ્યો. રસ્તામાં બેનને ગામ રાત રહ્યો. રાતે વિચાર થયો કે ચાલને પાછો ફરીવાર બાઉ ને કાંઈક બીજું લઈ આવું. જઈને ભૂતને પાછો બહીવરાવીશ.

બેનને બધી વાત કરી. ચૂલો બેનની પાસે રાખ્યો ને બેને સાત ઢેબરાં કરી આખ્યાં તે લઈને ચાલ્યો.

બપોર થયા એટલે પાછો ઇ ની ઈ વાવ પાસે આવ્યો.

પગથીયે બેસીને ઢેબરાં કાઢ્યાં ને બોલ્યો :

એક બાઉ ?

બે બાઉ ?

ત્રણ બાઉ ?

ચાર બાઉ ?

પાંચ ખાઉં ?

છ ખાઉં ?

સાતે ખાઉં ?

ભૂતોને તો એવી ખીક લાગી કે ખસ. વળી એક ભૂત ઉપર આવ્યો ને એક બકરી લાવ્યો, ને કહે : 'લે ભાઈ, આ બકરી એવી છે કે જ્યારે કહીશ ત્યારે સોનાની લીંડી કરશે.'

છોકરો તો બકરી લઈ બેનને ઘેર આવ્યો ને ત્યાં બે દિવસ રહી ફરી પાછો ઢેબરાં કરાવી વાતે આવ્યો ને પહેલાંની જેમ બોલ્યો.

ત્યાં તો એક ભૂત ઉપર આવ્યો ને કહે : 'લે ભાઈ આ એક તુંબડી લે. એવી તુંબડી છે કે 'તડ તડ તુંબડી તડ' તડા' એમ બોલીશ કે જેને કહીશ એને તડ જડ લાગશે. તું પાછી બોલાવીશ ત્યાં સુધી માથામાં લાગ્યા જ કરશે.'

છોકરો તો પાછો બેનને ઘેર આવ્યો. બેનની દાનત બગડેલી. પેલો ચૂલો અને બકરી પોતે રાખ્યાં અને એને બદલે બીજો ચૂલો ને બકરી મૂક્યાં.

ભાઈએ તો ચૂલો ને બકરી માગ્યાં એટલે આ ખોટાં આખ્યાં.

ભાઈએ વિચાર કર્યો કે લાવ જોઉં તો ખરો કે ચૂલો અને બકરી ઈ ના ઈ તો છે નહિ !

ચૂલાને કહે : 'શીરોપુરી આપ.' ચૂલે તો કાંઈ આખ્યું નહિ.

બકરીને કહે : 'સોનાની લીંડીઓ કર.' બકરીએ તો છાણની લીંડીઓ કરી.

છોકરો કહે : ‘ હું આમાં બેનનાં કામ છે. હરકત નહિ, બેનને પણ ખબર પડશે. ’

પછી બેન દેખે એમ છોકરે તુંબડીને કીધું : ‘ તડ તડ તુંબડી તડ તડા ’ ત્યાં તો તુંબડી ઊછળવા માંડી.

છોકરે તુંબડીના કાનમાં કાંઈક એવું કીધું એટલે પાછી શાન્ત થઈ ગઈ.

બેન કહે : આ તુંબડીમાં કાંઈક લાગે છે ખરું. ચાલ ને ઈ ચે લઈ લઉં.

બેને બીજી તુંબડી આણીને આને બદલે મૂકી દીધી.

પછી ઘરમાં જઈ બોલી : ‘ તડ તડ તુંબડી તડ તડા ’ ત્યાં તો તુંબડી ઊછળવા લાગી ને બેનના જ માથામાં તડ તડ વાગવા માંડી.

બેન તો ઘરમાંથી ઓશરીમાં ને ઓશરીમાંથી ઘરમાં આમથી આમ ભાગે પણ તુંબડી તો વાંસેની વાંસે.

તુંબડી કેમે કરીને છોડે જ નહિ તો ! બેન તો કાયર થઈ ગઈ. માથામાં લોહી નીકળ્યું.

બેન તો ભાઈ પાસે આવીને કહે : ‘ લે બાપુ, આ તારી તુંબડીને પાછી બોલાવ. એણે તો મારું તુંબડું તોડી નાખ્યું. ’

ભાઈ કહે : ‘ હજી એલી બકરી ને ચૂલો તો કાઢ્ય. ’

બેન ભોંઠી પડી ગઈ ને બધું પાછું આપી દીધું.

પછી છોકરો મા પાસે ગયો. છોકરો તો ચૂલા પાસેથી ભાતભાતની રસોણું ખાય ને એણે સોનાની લીંડીઓ

વેચીને મોટા મોટા મહેલો કર્યા ને મોટા રાજા જેવો થઈ પડ્યો. કેઈ એની સાથે બાંધી પણ ન શકે. બાંધે તો તુંબડી

‘તડં તડા તડં તડા !’

એક દિ છોકરે રાજાને કીધું : ‘રાજાજી, તમારી દિકરીને મારી સાથે પરણાવો.’

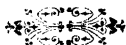
રાજાએ તો સિપાઈઓ મોકલ્યા ને કહે : ‘એને પકડીને બાંધી લાવો.’

પણ ત્યાં તો તુંબડી તૈયાર જ હતી. ‘તડં તડા, તડં તડા’ સિપાઈના તુંબલા જ તોડી નાખ્યા.

સિપાઈ તો પાછા ગયા.

પ્રધાન ગયો તો એનાથે એ હાલ.

પછી રાજાએ એને પોતાની કુંવરી પરણાવી ને બાંધું પીધું ને રાજ કર્યું.

રજો ગઢવી

ભારણીયું નામનું નાનું એવું ગામડું હતું. એમાં સાત આઠ ભાયાત રહે. નીપજ ખાય ને પડયા રહે.

એમાં એક ગઢવી ય રહે. એનું નામ રજો.

પણ રજાને કોઇની સાથે બને નહિ. રજો આડા-બોલો. કોક કાંઈ બોલે તો રજો તડ આડું વેણ નાખે ને સામાનો બોલ તોડી નાખે.

ભાયાતો પાસે લેંસો ઘણી બધી. આ રજા પાસે એકે ય લેંસ નહિ. પણ એક પાટો ખરો; મોટો બધો પાટો. પાડાને ગળે એક ટોકરો બાંધેલો. પાટો ચાલે ત્યારે ટોકરો ટણટણાટ વાગે.

રોજ સવારે ભાયાતોની લેંસોનું ખાડું આઢે એટલે વાંસોવાસ રજો પોતાનો પાટો અઢાવે ને બોલે :—

‘ ટણન્ ટોકરો વાગે છે ને
રજાનું ખાડું આઢે છે. ’

એમ કરતાં ઘણા દિ ગયા. ગામ જાણે કે બધું ખાડું રજાનું હશે તે બોલે છે :

‘ ટણન્ ટોકરો વાગે છે ને
રજાનું ખાડું આઢે છે. ’

ભાયાતોને ખબર પડી. એ તો ખીબણા. બધા કહે ‘ હે આ તો પોતે માલવાળો કે’વરાવે છે. બાંડી લેસ તો પાસે છે નહિ ને શું જોઈને બોલતો હશે. ’

‘ ટણ્ણ ટોકરો વાગે છે ને
રણાનું ખાડું આઢ છે.’

એક મોટો પાડો છે ને એને ટોકરો બાંધ્યો છે.
એમાં તો ફાટ્યો લાગે છે. ઠીક છે એક દિ વાત છે એની.

લાગ બેઠને ભાયાતોએ રણાનો પાડો મારી નાખ્યો.
બધા કહે કાશ ગઈ.

રણો હતો પહોંચેલો. વાત પી ગયો. મનમાં કહે
ઠીક છે, કોક દિ લાગ આવે ત્યારે વાત.

એણે તો પાડાનું ચામડું ઢેઢ પાસે ઉતરાવ્યું. ચમાર
પાસે સાફ કરાવીને સકેલીને માથે ઉપાડી ચાલ્યો.

ચાલતો ચાલતો એક મોટા જંગલમાં ગયો. ત્યાં
એક વડ હતો. એનું નામ ચોરવડલો. ચોર બધા ચોરી
કરીને ત્યાં આવે ને ભાગ પાડે.

રણો તો વડલા ઉપર ચઢીને બેઠો. ડાળ ઉપર
ચામડું ટાંગ્યું.

બાર ઉપર બે વાગ્યા ત્યાં તો ચાર ચોર આવ્યા.
કોક નગરશેઠની હવેલી ફાડીને મોટી ચોરી કરી આવેલા.

ચોર તો ચોરીને ભાગ પાડવા બેઠા. એક ચોર
કહે ‘એલા કોઈ છાનુંમાનું રાખશે માં’. જે છાનુંમાનું
રાખશે એના ઉપર ઉંચેથી આભ તૂટી પડશે.

ભાગ પાડતાં પાડતાં એક ચોરે કંઈક વાંસે મૂક્યું.

ત્યાં તો રણે ઉપરથી ચામડું ફેંક્યું કડકડ બુસ.

ચોર—એલા ભાગો આ તો કડકડતી વીજ પડી.

ચોર તો ભડકીને ભાગ્યા. ‘પાછું’ વળીને ચ બેઠું નહિ.

નિરાંતે રજો હેઠો ઉતર્યો ને બધી માયા લઇને ઘેર આવ્યો.

કુબાનું બારણું દબને રજો રૂપિયા ગણે. ઇના ઇ બરે ને ઠલવે. ખણખણાટ સાંભળીને આટોશીપાટોશી કહે ‘એલા આ રજા પાસે એક રાત્રી પાઇ નોતી ને આવડો. પૈસાદાર કયાંથી થયો ?’

બધાં—રજા ગઢવી આ કમાણી કયાંની ?

રજો—ઇ તો એદયું પાડાનું ચામડું વેચ્યું તે એના પૈસા આવ્યા છે. એહોહો ! ચામડાની કાંઈ ખપત ઇ તો વાત પૂછો માં. મારે તો એક જ પાટો હતો તે માંડ આટલા રૂપિયા આવ્યા. ઘણા બધા હોત ના તો એક લાખ રૂપિયા આવત.

ભાયાતોને ખબર પડી. ભાયાતો કહે ત્યારે ચાલોને આપણે ચ રજા જેમ રળીએ.

ભાયાતોએ તો પોતાની બધી લેંસો મારી નાખી ચામડા ઉતરડાવ્યાં, સાફ કરાવ્યાં ને માથે મૂકી હાલ્યા વેચવા. ‘એ લ્યો કોઈ ચામડાં લ્યો કોઈ ચામડાં.’

પણ એટલાં બધાં ચામડાં કોણ લેતું હતું ? બે પાંચ ચામડાં ખખ્યાં. પાંચ દસ રૂપિયા આવ્યા. ચામડાના લાખ રૂપિયા તે કોણ આપતું હતું ?

સાંજ પડી એટલે ભાયાતો લેગા થયા.

બધા કહે : ‘આ રજાએ તો આપણને છેતર્યો. ઠીક છે.’ કોક દિ વાત.’

થોડાક દિ ગયા એટલે ભાયાતોએ લેગા થઈ રજાનો કુબો બાળી નાખ્યો.

રજો કહે : ઠીક છે. મારો તો કુખો બાળ્યો પણ હું બધાનાં ઘર ન બળાવું તો રજો ગઢવી નહિ.

રજાએ તો કુખાની રાખ લેગી કરી. એક પોઠીઓ વેચાતો લીધો. રાખનો કોથળો ભરી પોઠીઆને માથે નાખ્યો. પાલીતાણે સંઘ જાય એની સાથે રજો ચ લખી ગયો.

સંઘમાં એક ઘરડી ડાશી. બિચારી ચાલી ન શકે. ડાશી પાસે ધન ઘણું બધું.

રજાનો પોઠીઓ જોઈને ડાશી કહે : ‘ભાઈ આ પોઠીઆ ઉપર બેસારીશ ?’

રજો—હા, બેસાડું તો ખરો પણ આમાં માફ ધન ભર્યું છે. માડી, જો તમે વાસરશો તો બધું ચ રાખ થઈ જશે. જો વાસરો નહિ તો બેસવા કહો.

ડાશી—ઠીક ભાઈ, નહિ વાસરે.

ચાલતાં ચાલતાં પાલીતાણું આવ્યું. ડાશીમા પોઠીઆથી નીચે ઉતર્યાં. રજો કહે : ‘ઉભાં રહો, ડાશીમા, માફ ધન જોઈ લેવા દો.’

પોઠીઆમાં તો રાખ જ હતી ના ! જુએ લો રાખ દેખાણી.

રજો—ડાશીમા, આમાં તો રાખ છે. તમે વાસર્યાં હતાં કે ?

ડાશી હતાં સાચકલાં. તે કહે : ‘હંક ભાઈ જરા વા છૂટ્યો તો હતો.’

‘ત્યારે માડી, તમાફ ધન આપી દેવું પડશે.’

રજો તો ડાશીનું ધન હાથ પાછો આવ્યો. રાત પડી. ભાઈ તો રૂપિયા ખખડાવવા મંડયા.

બધા કહે : ‘એલા આ રૂપિયા ક્યાંથી લાવ્યો ?’

રજો—આ મારા કુખાની રાખ હતી ના, તે ઇ
વેચી એના આ રૂપિયા આવ્યા. મારે કંઈ મોટાં ઘર
થોડાં હતાં તે વધારે રાખ થાય. નકર તો એક લાખ
રૂપિયા આવત.

લાયાતો કહે : ‘હાલોને આપણે ચ રજા જેમ
કરીએ, ઇ પૈસાદાર થઈ જાય ને આપણે શેના રહી
રહી જઈએ ?’

લાયાતોએ લેગા થઈ ને પોતાનાં ઘર ખાળ્યાં. એ
રાખના મોટા ઢગલાના ઢગલા થઈ પડ્યા.

લાયાતો તો રાખના સૂંડલા ઉપાડી બજારે વેચવા
હાલ્યા. ‘એ લેવી છે કેઇને રાખ ?’

ગામના માણસો કહે : ‘રાખને તમારે માથે ચોળો.
રાખને કેણુ લેતું ‘તું.’

બધા વીલે મોઢે ઘેર આવ્યા.

બધા કહે : ‘રજાએ તો માળે છંતર્યા.’

રજે તો મોટાં ઘર ચણાળ્યાં. ઘણી બધી લેંસો
લીધી. એક પાડો રાખ્યો ને ગળે ટોકરો બાંધ્યો.

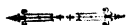
પછી તો પોતાની લેંસો અઢાવે ને સાથે પોતાનો
પાડો મોકલે ને બોલે :

‘ટણુટણુ ટોકરો વાગે છે ને

રજાનું ખાડું આઢે છે.

ટણુટણુ ટોકરો વાગે છે ને

રજાનું ખાડું આઢે છે.’

દેરાણી જેઠાણી

એક હતી દેરાણી ને એક હતી જેઠાણી. બેયને સગી બેનો જેવું બને પણ સાસુ બહુ ભૂંડી. દુઃખનો કાંઈ પાર નહિ. પૂરું ધરાઈને ધાન ન ખાવા દે.

દેરાણી જેઠાણી રોજ લગવાન પાસે માગે કે સાસુ મરી જાય તો સારું. એમ કરતાં કરતાં સાસુ માંઢાં પડ્યાં ને મરી ગયાં.

દેરાણી જેઠાણી તો રાજીના રેડ થઈ ગઈ. તે કહે હવે ખાવાની મજા પડશે.

થોડા દિવસ થયા ત્યાં તો બેય જાણીએ ડાશીનો સોગ મૂકી દીધો. સોગનું કાપડું આડીએ ભરાવ્યું ને નતનનું ખાકનું કરીને ખાવા માંડ્યાં.

એકવાર ખીર કરેલી ને પૂડલાનું ડાએલું.

તાકડે તે દિ જ માશીજી કાણે આવ્યાં. જેઠાણી તો મો વળાવવા બેઠાં.

દેરાણી મનમાં મુંઝાણી. હવે કરવું શું ? માશીજી જાણશે તો મારીને ફજેતી કરશે.

ત્યાં તો મો વાળતાં વાળતાં જેઠાણી બોલ્યાં :—

‘ એ પુડલાનું ડાએલું
વાછડાને મૂકજો વહુમા,
સાસુએ સવાયાં માશીજી આવ્યાં છે. ’

દેરાણી સમજી ગઈ કે જેઠાણી પુડલાનું ડાએલાને વાછડા પાસે મૂકવાનું કહે છે. એટલે તે વાછડા પાસે મૂકી આવી.

ત્યાં તો જેઠાણીએ મો વાળતાં વાળતાં ફરીવાર કીધું :—

‘ ખીરનું રાંધેલું ખાણમાં નાખજે વહુમા,
સાસુએ સવાયાં માશીલ આવ્યાં છે. ’

દેરાણીએ તો આસ્તેથી ખીરને ખાણમાં નાખી દીધી.
ત્યાં તો પાછું જેઠાણીએ વેણ કીધું :—

“ આડીનું કાપડું વળગણીએ સૂકવજે વહુમા,
સાસુએ સવાયાં માશીલ આવ્યાં છે. ”

દેરાણીએ તો જેઠાણીના કીધા પ્રમાણે કયું. ત્યાં તો
મો વાળીને ઉઘાડ્યાં.

માશીલને તો કાંઈયે ખબર ન પડી. કાપડું વળ-
ગણીએ સૂકવેલું જોઈને માશીલને લાગ્યું કે વહુએ કાંઈ
સોગબોગ કાઢી નથી નાખ્યો. ઇ તો ઘોઈને સૂકવ્યું લાગે
છે.

પછી માશીલ ઘેર ગયાં ને દેરાણી જેઠાણીએ જીવ્યાં
ત્યાં સુધી ખાધુંપીધું ને મોજ કરી

‘ઈ તો કડકી ને કડકી’

એક હતું નાનું એવું ગામડું. એમાં એક ડાશી રહે. ડાશીને ચાર દીકરા. ચારેને પરણાવેલા. ચારે વહુઓ જીવાન જોધ. ધમાકામાં કામ કરી નાખે.

દીકરા ખેતર જાય, વહુડો ઘરનું કામકાજ કરે ને ડાશીમા ઘર સાચવે.

ડાશીમા એવાં આકરાં કે સૌ એનાથી રાડ નાખે.

એક દિ ડાશી વહુડોને કહે : ‘એલી બેઠીયું છો શું. ઘરમાં કામ ન હોય તો ખડ લેવા જાઓ.’

વહુઓ કહે : ‘ખાઇજી જૂઝ લાગી છે તો શિરામણ આપો, શિરાવીને જઈએ.’

ડાશી મનમાં દાઝે બળીને મનમાં ને મનમાં કહે : ‘ત્યાં વહુડો માટે શિરામણ ઠારી મૂક્યાં છે તે !’

ડાશી તો ખીબઈને કહે : ‘હાલો શિરામણે આપું ને હારે લઈ જવા લાતુંયે આપું’.

ડાશી તો વહુડોને કોઠી પાસે લઈ ગઈ ને જોબો જોબો એરડી આપી.

મોટી વહુ—ખાઇજી, આ તો એરડી છે; એરડી તે કેમ ખવાય !

સાસુ—ઈ તો કડકી ને કડકી
ને ચોપડી ને ચોપડી.

‘વહુ બાપ, એરડી તો બહુ સારી. ખાશો ત્યારે કડકડ બોલશે ને મોઢે પણ ચોપડાશે’.

વહુ કહે : ઠીક છે, બાઈજીની પણ વાત છે.

ચાર વહુએ પાદર જઈ એરડી નાખી લીધી. પછી મોટી વહુ કહે : ‘ એલીયું ખડખડ લેવું નથી હો. જેવું બાઈજીએ કયું છે એવું જ આપણે કરી બતાવવું છે. આ રૂપાળો ડાંડલી થોર છે એની ગાંસડીઓ બાંધો. ’

ચારે વહુઓએ ડાંડલીયા થોરની ગાંસડીઓ બાંધી.

બપોર થયા એટલે વહુઓ ખડ લઈને ઘેર આવી.

ત્યાં તો ડોશીમા નેણે હાથ દેતાં દેતાં આવ્યાં ને બોલ્યાં : ‘ વા’લા મુઈયું આ તે ખડ છે કે તમારી આંખો કુટે ડાંડલીયો થોર છે ? ’

મોટી વહુ હળવેથી બોલી :

‘ આ તો લીલુડી ને લીલુડી
ને દૂધેલી ને દૂધેલી.

ખડ લીલુડે છે ને મંહીથી દૂધે નીકળશે. ’ ડોશીમા મનમાં કહે આ તો વહુઓ માથાની નીકળીયું.

પછી ડોશી કહે એલી વહુરૂઓ ખાવા મરો.

વહુરૂઓના લાણામાં એક એક મોટો રોટલો મૂક્યો, પળી પળી ઘી રેડયું ને એક એક ગોળતું ફડણું આપ્યું.

વહુઓ તો જ્યાં ખાવા જાય છે ત્યાં ડોશીમા કહે : ‘ ઉભી રહો જો ખાધું છે તો તમારી વાત તમે જાણી. ’ કહીને ડોશીમા તો સંઘવાના કટકા લઈ આવ્યાં. ચારેના હાથ બાંધ્યા ને પોતે જ બધાના રોટલામાંથી ઘી ગોળ ને રોટલો ચોળી ખાઈ ગયાં.

બિચારી વહુઓ તો એવે મોઢે લાણેથી ઉઠી ગઈ.

પછી સાસુ કહે : ‘ દયો ખેતરે લાત લઈ જાઓ. ’

આરેને માથે ભાતના પાટીયા મૂકી ખેતરે મોકલી.
બિચારી વહુઓ તો બૂખી બૂખી ખેતરે આવી.
છોકરાઓએ પૂછ્યું, ‘કેમ આજ કાંઈ મેળાં દેખાંઓ
છે ?’

વહુઓએ લાજ મૂકી માની બધી વાત કરી.
મોટો ભાઈ—નાના ભાઈ તું જ ને કોઠીમાં સંતાઈને
બધી વાત જાતે જોઈ આવ્ય.

નાનો ભાઈ તો બીજે દિ કોઠીમાં જઈને સંતાઈને બેઠો.
જમવાટાણું થયું એટલે ડોશીએ તો રોટલા, પળી
પળી ઘી ને ગોળનાં દડાં પીરડ્યાં. પણ પછી તો રાંઢવું
લાવી હાથ ખાંધી પોતે જ બધું ખાઈ ગયાં.

નાના ભાઈએ ખેતરે જઈને મોટા ભાઈને બધી વાત
કીધી.

મોટો ભાઈ તો ઘેર આવ્યો. માને કહે : ‘માડી કાલે
ખેતરે હલસો કરવો છે એટલે દસવીસ માણસનું ખાવાનું
કરીને મોકલજો. માલીકોર લાડવા ને સુખડી ને વડાં ને
એવું એવું મોકલજો.’

ડોશીએ તો વહુઓને વેલી ઉઠાડી ને બધું બનાવ્યું.
બપોર થયા ત્યાં તો વહુઓને માથે સૂંઠલા ચડાવીને ખેતરે
મોકલીને કીધું :—

‘જો રસ્તામાં કયાંક ખાધું છે તો ! ચામડી ઉતરાવી
નાખીશ.’

વહુઓ તો ખેતરે ગઈ. ખાવાનું ઉતાર્યું. મોટો ભાઈ
કહે : ‘બાઓ અહીં હલસોએ નથો અને બલસોએ નથી.
પણે નેરૂ છે ત્યાં જઈને ખાઓ ને ચેટ ઠારો.’

વહુરૂઓએ પેટ ભરીને ખાધું ને ઘેર ગઈ.

સાસુ—કેમ વહુરૂઓ હલસો સારો થયો ને ?

મોટી—ઇ તમારા દીકરાને પૂછજો.

સાંજે દીકરા ઘેર આંચા એટલે ડાશીમાને કહી દીધું
કે “ માડી, રે'લું હોય તો રહો ને જાણું હોય તો જાઓ.
વહુરૂઓ ઉપર આવો કેર વરતાવશે મા.”

ડાશીમા તે દિથી સમજી ગયાં.

રેંટિયો કહે હું રણેશરી

એક હતી કણબણ. એને એક દિ લાડવા ખાવાનું મન થયું. એણે તો લાડવા કર્યા. ત્યાં તો કણબી ખેતરેથી આવ્યો ને કહે : ‘ ઠીક હાલ્ય મને શીરાવા દે. ’

કણબણે તો પટેલને અડહની દાળ ને જરનો રોટલો શિરામણમાં આપ્યાં

પટેલ—આ લાડવા તો લાવ્ય. ઈ કોની સાડ રાખી મૂક્યા છે ?

કણબણ—ઈ તો રેંટિયાને નિવેદ કર્યાં છે

‘ રેંટિયો કહે હું રણેશરી,
ત્રાક કહે હું પરમેશરી,
ત્રાગડા નાખું ગણગણી
જો જમે ધરનો ધણી. ’

એમ કહીને કણબણે તો એકલીએ લાડવા ખાધા.

કણબી કહે : ‘ આ કણબણે ભારે કરી. ઠીક છે. આપણે પણ કરી બતાવીએ. ’

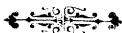
બીજે દિવસે કણબી કહે : ‘ આજ મારે હળને નિવેદ કરવાં છે. ’

કણબીએ તો સારામજાના લાડવા કર્યા. કણબણને એમ કે મને તો આપશે જ ના. એણે તો ધરમાં બીજું કાંઈ રાંધ્યું એ નહિ.

પછી કણબી ખાવા બેઠો. ત્યાં કણબણ કહે : ‘ મને ય પીરસોને. ’ કણબી કહે : ‘ આઘી રહે. અહીં પાસે આવીશ તોયે હળદેવને નિવેદ નહિ પહોંચે. ’

‘હળ કહે હું હળેશરી,
 ઘોસરું કહે હું પરમેશરી,
 નેણ જોતર ને નાદી
 ન જમે છાકરાની માડી ’

એમ કહીને કણબી એકલો લાડવા જમી ગયો ને
 કણબણ ઠંડી રહી.

मुद्रक :

शुभाभी आनंद

नवश्रवण मुद्रालाया

सारंगपुर, अमहावाह

प्रथमावृत्ति

संवत् १९८२

प्रकाशक :

श्री दक्षिणभूति विद्यार्थीअवन,
आवनगर

